COLOFON

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP 's-Gravenhage
telefoon 070-4416611

Samenstelling/Productie
mw. J. Chabinath
mw. I. Ender
mw. drs. M. Höfkens
M. van Ingen
mw. drs. S.R. Jonkergouw
drs. M. Koenders
mw. drs. L.A. Nizet
mw. drs. C. Scheffer
drs. A. Schuurman
ir. M. Verwey

Begeleidingscommissie
D. Brouwer de Koning
W. de Jong
drs. W.B.J. Polman
ir. D. van der Veen
ir. J. G. Wegner

Vormgeving
Facilitaire Dienst, Bureau Vormgeving

Druk
Rooduyn vorm & druk

's-Gravenhage, september 1995

A. **HISTORISCH-GEOGRAFISCHE BESCHRIJVING**
M.H.J. Koenders
januari 1991

B. **GEBIEDEN MET BIJZONDERE WAARDEN**
C. Scheffer
1991

C. **INVENTARISATIE**
C. Scheffer
M. Verwey
1991

INHOUDSOPGAVE

A. HISTORISCH-GEOGRAFISCHE BESCHRIJVING

1. INLEIDING

2. FYSISCHE GESTELDHEID
   2.1. Bodemgesteldheid
   2.2. Afwatering

3. LANDSCHAPSSTRUCTUUR EN GRONDGEBRUIK
   3.1. Agrarisch grondgebruik
   3.2. Niet-agrarisch grondgebruik
   3.3. Visuele karakteristiek

4. INFRASTRUCTUUR
   4.1. Landwegen
   4.2. Wateren
   4.3. Dijken en kustverdedigingswerken
   4.4. Tramwegen
   4.5. Militaire infrastructuur
   4.6. Nutsvoorzieningen

5. NEDERZETTINGEN
   5.1. Algemeen
   5.2. Kernen
      5.2.1. Oostvoorne
      5.2.2. Rockanje
      5.2.3. Heveringen
      5.2.4. Stuifakker
      5.2.5. Helhoek
      5.2.6. Strype
      5.2.7. Tinte
      5.2.8. Kruiningergors
   5.3. Verspreide bebouwing

LITERATUURLIJST

VOORNAAMSTE GEBRUIKTE KAARTEN

BIJLAGEN

B. GEBIEDEN MET BIJZONDERE WAARDEN

C. INVENTARISATIE

A. HISTORISCH-GEOGRAFISCHE BESCHRIJVING

1. INLEIDING

De gemeente Westvoorne is gelegen binnen de regio Zuid-Holland-Zuid en beslaat het westelijk deel van het (voormalige) eiland Voorne (zie bijlagen, figuur 1). Deze gemeente ontstond in 1980 door samenvoeging van Oostvoorne en Rockanje. Een gedeelte van de voormalige gemeenten kwam bij de oostelijk hiervan gelegen gemeenten Hellevoetsluis en Brielle.
Het grondgebied van Westvoorne wordt - landschappelijk gezien - in het westen begrensd door een brede duinstrook langs de Noordzee; feitelijk ligt de gemeentegrens nog enkele kilometers verder westwaarts in zee. Ten noorden liggen (aan de overzijde van het Hartelkanaal) de industriezones van Europoort en de Maasvlakte. Deze vallen onder de gemeente Rotterdam. De oostelijke gemeentegrens met Brielle en Hellevoetsluis wordt bepaald door polderdijken, wegen en kreekrestanten.
Historisch gezien kan de huidige gemeentenaam aanleiding geven tot verwarring aangezien vroeger met "Westvoorne" het binnen de voormalige heerlijkheid Voorne gelegen Goeree werd aangeduid. In geografisch opzicht valt echter op de naamgeving niets af te dingen.

Westvoorne heeft een oppervlakte van 8.053 ha, waarvan 5.344 ha land. De gemeente telde op 1 januari 1990 13.583 inwoners en had daarbij een bevolkingsdichtheid van 254 personen per km^2 landoppervlak. Afgezien van de dorpen Oostvoorne en Rockanje bevat de gemeente nog een vijftal kleinere kernen, te weten: Helhoek, Heveringen, Strype, Stuifakker en Tinte. Verder kan ook het "recreatiedorp" Kruiningergors tot de nederzettingen worden gerekend.

2. FYSISCHE GESTELDHEID

2.1. Bodemgesteldheid

Binnen de gemeente Westvoorne kan men van west naar oost een drietal bodemkundige landschappen onderscheiden, namelijk het strand en de duinen, het gebied van de zeekleipolders en de tussen beide landschappen in gelegen zone met zavelige overgangsgronden.

Het strand, dat onder invloed van water en wind voortdurend aan verandering onderhevig is, heeft geologisch gezien een zeer jonge ontstaansgeschiedenis. Het gemeentelijk grondgebied wordt tegen de zee beschermd door een 0,5 tot 2 km brede duingordel die uit kalkrijk zand bestaat. Aan de vorming van deze zogenaamde "jonge duinen" in de 11e/12e eeuw ging een periode van kustopbouw vooraf (vanaf circa 5.000 jaar geleden) waarin een serie evenwijdige strandwallen werd gevormd als gevolg van een landwaarts gericht zandtransport. Op deze zuidwest-noordoost gerichte strandwallen vond duinvorming plaats (de "oude duinen"). De kern van Oostvoorne is gelegen op dergelijke oude duingrond. Deze duinvorming kwam in de Romeinse tijd tot stilstand waarna de kustzone begroeid raakte met bos en struikgewas.
Na de Romeinse tijd volgde een periode van kustafname die gepaard ging met verbreding van de riviermonden in het Schelde-Maasestuarium. De vorming van de jonge duinen in de hoge Middeleeuwen (1000-1200) was niet zozeer een gevolg van vernieuwde zandaanvoer maar van uitgebreide verstuivingen veroorzaakt door ontbossing, overbeweiding en vermoedelijk ook klimaatsverandering (verdroging). Het jonge duinzand overdekte een groot deel van de oude duinen. Kenmerkend is de haakvorm van de Voornse duingordel (met noordwest en zuidoost gerichte uiteinden). Het ontstaan hiervan hangt samen met de situering van de kustlijn loodrecht op de overheersende westenwinden.
De oostelijke helft van de gemeente bestaat uit zeeklei. Deze (jonge) zeeklei werd hier afgezet tijdens overstromingen aan het einde van de 12e eeuw en gedurende de late middeleeuwen (1200-1500). Oudere sedimenten (voornamelijk veen) werden daarbij bedekt of weggeslagen. Plaatselijk ligt onder de klei echter nog een dikke veenlaag. De jonge zeeklei is matig tot sterk zandig. Dit laatste geldt met name voor afzettingen die gevormd zijn te midden van stromend water (opwassen). Sedimenten die tegen reeds bedijkt land zijn opgeslibt (aanwassen) hebben een wat zwaardere samenstelling.
Tussen de jonge zeekleipolders en het duingebied ligt een overgangszone met zogenaamde "gebroken gronden" waar zand en klei in wisselende samenstelling voorkomen. Ze worden ook wel aangeduid als "geestgronden".

Langs het Oostvoornse Meer ligt een brede strook "buitendijkse" gronden die hier zijn aangeslibt na afdamming van de Brielse Maas (paragraaf 4.2). Deze enigszins kleiige gorzen (het Groene Strand geheten) hebben een rietvegetatie.

De genoemde bodemkundige landschappen vertonen duidelijke reliëfverschillen. Het strand en de buitendijkse gronden zijn uitgesproken vlak en lopen vanaf circa +2m NAP langzaam af in de richting van de waterlijn. Het landschap van de zeekleipolders is eveneens arm aan reliëf. Hier bevinden zich de laagste delen van de gemeente (tussen -0,9 m en +0,5 m NAP). De overgangszone naar de duinen heeft een wat hogere ligging (rond +1 m

NAP). Het duingebied is het meest reliëfrijk van de onderscheiden landschappen. De geomorfologie varieert hier van lage, licht glooiende heuvels aan de binnenzijde van de duinstrook (tot circa +5 m NAP) tot hogere, meer geaccidenteerde formaties aan de kustzijde (tot circa +16 m NAP).

2.2. Afwatering

De afwatering van het grondgebied van de gemeente Westvoorne vindt gescheiden plaats over vier polders. Verreweg het grootste deel wordt ingenomen door de polder De Noordsluis. Ten noorden hiervan ligt het poldertje Kruiningergors, ten zuiden de Sint-Annapolder en Schapengors. Aan de oostkant valt ten slotte nog een smalle strook van de polder Nieuwe Goote binnen de gemeente. De Noordsluispolder wordt aan de westzijde begrensd door het duingebied.
De polder Kruiningergors watert als enige af in noordelijke richting. Met behulp van een elektrisch gemaaltje wordt geloosd op het Brielse Meer dat tot de Brielse Maasboezem behoort. De Brielse Maasboezem kan via een spuisluis in de Brielse Maasdam het water kwijt op het Hartelkanaal (zie paragrafen 4.2 en 4.3). De andere drie polders lozen hun water in oostelijke richting via een stelsel van gegraven weteringen en natuurlijke geulen op het Kanaal van Voorne. Dat gebeurd met behulp van het gemaal Trouw (gemeente Hellevoetsluis). Dit gemaal bezit naast twee elektromotoren ook nog een dieselmotor. Vervolgens wordt het water uitgeslagen op het Haringvliet. De genoemde polders behoren tot het waterschap De Brielse Dijkring. Dit waterschap heeft als belangrijkste taak de zorg voor de hoofdwaterkering van de voormalige eilanden Voorne, Putten en Rozenburg.

Aanvankelijk geschiedde de uitwatering van de polders na de bedijking in de hoge en late Middeleeuwen (1000-1500) geheel op natuurlijke wijze. Zo loosde de polder De Noordsluis (ontstaan in 1886 door samenvoeging van een aantal kleinere polders) bij Brielle op de Brielse Maas. Ten noorden van de daar gelegen sluis (de Noordsluis) was in 1761 een windmolen gebouwd ter verbetering van de uitwatering. Deze windmolen werd in 1893 vervangen door een stoomgemaal en vervolgens in 1896 afgebroken. Het stoomgemaal (de Watergeus) werd in 1923 geëlektrificeerd. Na de Tweede Wereldoorlog werd de bemaling overgenomen door het genoemde gemaal Trouw aan het Kanaal van Voorne. Dit gemaal nam ook de uitwatering van de Sint-Annapolder en Schapengors en de polder Nieuwe Goote voor zijn rekening. Deze loosden vroeger over een veel kleinere afstand op de vestinggrachten van Hellevoetsluis, respectievelijk Den Briel. Op verscheidene plekken binnen de gemeente staan elektrische gemaaltjes die in tijden van droogte worden ingeschakeld om water in te malen voor de hogere polderdelen in de overgangszone naar de duinstrook.

3. GRONDGEBRUIK

3.1. Agrarisch grondgebruik

Wat het grondgebruik betreft valt een onderscheid te maken tussen de duinstreek, het gebied van de zeekleipolders en de tussen beide landschappen gelegen overgangszone.

Het duingebied bestond tot aan 1800 praktisch geheel uit woeste, dat wil zeggen niet gecultiveerde gronden. Deze besloegen circa 20% van het gemeentelijk grondoppervlak. Er traden regelmatig verstuivingen op. Na 1800 onderging het bodemgebruik in de duinen verandering doordat duinvalleien en delen van de binnenduinrand in cultuur werden gebracht. Zo werden rond 1825 tussen Oostvoorne en Rockanje de duinterreinen het Windgat en de Heveringen afgezand en ontgonnen. Er werd een indeling gemaakt in kleine rechthoekige percelen die in gebruik werden genomen als weiland, tuinbouwgrond en vooral ook voor de hakhoutteelt. Tot 1850 bleven de duinontginningen kleinschalig.
De zeekleipolders waren omstreeks het midden van de 19e eeuw deels in gebruik als weiland en deels als bouwland. De verkaveling bestond uit kleine, tamelijk onregelmatige blokken en rechthoeken. Naast granen werden er ook peulvruchten, aardappelen, koolzaad, vlas en meekrap verbouwd. Binnen het gemengd bedrijf stonden veeteelt en akkerbouw in wisselende verhoudingen. Op de boerderij werd boter vervaardigd.
Op de zavelige overgangsgronden tussen de duinen en het zeekleigebied kwam een gemengd bodemgebruik voor met akkerbouw, hakhoutteelt en wat weiland. Ook was er al op beperkte schaal sprake van tuinbouw (peulvruchten, spruiten, sla) en wat fruitteelt (zwarte bessen). De produkten werden afgezet in Den Briel en met name ook Hellevoetsluis. De gronden waren verkaveld in onregelmatige, kleinschalige blokken.

In de tweede helft van de 19e eeuw kregen de duinontginningen een grootschaliger karakter. Dit ging gepaard met een groei van de hoeveelheid tuinbouwgrond. De oppervlakte hakhout nam sterk af, onder meer door overschakeling van brandhout op steenkool. Binnen het gemengd bedrijf op de zeeklei legde men zich aanvankelijk toe op de teelt van handelsgewassen zoals koolzaad, vlas en bonen. Tijdens de landbouwcrisis van de jaren '80 werd het accent verlegd naar de verbouw van suikergebieten en aardappelen. Vlas, koolzaad en meekrap verdwenen uit het bouwplan. Door een relatief gunstig prijspeil voor vlees- en zuivelprodukten kreeg de veeteelt een stimulans (rundveefokkerij, boterproduktie). Er kwamen (coöperatieve) zuivelfabriekjes waar melk en boter werden verwerkt. De hoeveelheid grasland nam toe ten koste van het areaal akkerland.
Op de overgangsgronden breidden de tuinbouw en fruitteelt zich tegen het eind van de 19e eeuw uit. Het houden van pluimvee kende een sterke groei. Verbeteringen op het gebied van de afwatering (paragraaf 2.2) leidden tot intensivering van het grondgebruik. De oprichting van landbouwverenigingen te Rockanje en Oostvoorne (beide in 1897) paste in het streven naar een meer rationele en rendabele bedrijfsvoering.

Na 1900 werd het agrarisch grondgebruik verder geïntensiveerd. Daarbij speelden de introductie van kunstmest, een betere gewas- en zaadselectie en de invoering van landbouwonderwijs een belangrijke rol. Vanwege het gunstige prijspeil van veeteeltprodukten

werd op de zeekleigronden vrij veel akkerland omgezet in weiland. Hieraan kwam een einde met de algemene economische crisis van de jaren '30 van deze eeuw. Binnen het gemengd bedrijf kwam het accent toen weer te liggen op akkerbouw (granen, voedergewassen, peulvruchten).
In de eerste helft van de 20e eeuw nam de oppervlakte tuinbouwgrond binnen de gemeente sterk toe, met name op de zavelige geestgronden langs de binnenduinrand. Enerzijds werd daarvoor bestaande landbouwgrond aangewend, anderzijds werd nieuwe landbouwgrond geschapen door de voortschrijdende duinontginningen. Kleine landbouwbedrijven (kleiner dan 5 ha) werden omgevormd tot tuinbouwbedrijven. Tot 1945 hielden deze bedrijfjes zich vooral bezig met groenteteelt op de volle grond. In een enkel geval kweekte men groente en/of fruit in kassen (druiventeelt). Teelt onder glas werd pas na de Tweede Wereldoorlog algemeen.
Een belangrijke factor bij de groei van de tuinbouw en fruitteelt was de totstandkoming van een tramverbinding tussen Oostvoorne en Rotterdam in 1906 (paragraaf 4.4). De afzetmogelijkheden verbeterden hierdoor aanzienlijk. In 1918 kreeg Oostvoorne zelfs een eigen groente- en fruitveiling (inmiddels opgeheven). Het gebied rond Rockanje en Oostvoorne ontwikkelde zich tot een pluimveecentrum. Het houden van kippen was opgekomen in de crisis van de jaren '30 als een belangrijke bron van inkomsten. De eieren werden voor een deel in Oostvoorne geveild. Meer dan de helft ging echter naar de coöperatieve veiling in Gouda.

Omstreeks 1950 werd circa 45% van het cultuurland binnen Westvoorne ingenomen door bouwland, circa 40% door grasland en circa 15% door tuinbouwgrond. Buiten het cultuurland namen de duinen nog steeds een behoorlijk deel van het gemeentelijk grondgebied in beslag (circa 15%).

Na de Tweede Wereldoorlog breidde de tuinbouw zich verder uit, nu niet alleen op de geestgronden langs de duinstrook maar ook in de zeekleipolders in het oosten van de gemeente. De teelt onder glas (tomaten, komkommers, sla) nam sterk toe. In de fruitteelt (appels, peren) verving men de hoogstambomen door laagstammen, dit in verband met de plukkosten. Vanaf 1973 is op Voorne een ingrijpende ruilverkaveling uitgevoerd ter verbetering van de inrichting van het landelijk gebied. Dit inmiddels bijna afgeronde landinrichtingsproces heeft geleid tot een ingrijpende schaalvergroting. De kleinschalige percelering in onregelmatige blokken en rechthoeken werd vervangen door een verkaveling in grote tot zeer grote blokken (vgl. **fig. 4a en 4c**). Door verbreding van watergangen en vergroting van de bemalingscapaciteit verbeterde de afwatering. Dit maakte ook in lagere polderdelen omzetting van grasland in bouwland mogelijk. In de Sint-Annapolder bij Rockanje en de polder Westerland bij Oostvoorne ging men over tot bosaanplant.

3.2. Niet-agrarisch grondgebruik

Een vorm van niet-agrarisch grondgebruik die al in de middeleeuwen voorkwam was vervening of moernering. Hierbij werd veen weggegraven op plaatsen waar dit organisch materiaal nog in exploiteerbare dikte onder de (later afgezette) zeeklei aanwezig was. Meestal werd er veen gegraven ter verkrijging van brandstof (turf), soms ook ten behoeve van zoutwinning. Op Voorne is dit onder meer gebeurd in de omgeving van Rockanje. Er

zijn echter geen aanwijsbare sporen meer van terug te vinden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog heeft men plaatselijk nog veen gebaggerd uit sloten.

In de eerste helft van de 20e eeuw onderging de nederzettingsgroei een versnelling, met name bij Oostvoorne (zie hoofdstuk 5). Ten noorden van Oostvoorne werd eind jaren '30 een begin gemaakt met de bouw van een zomerhuisjescomplex in de polder Kruiningergors. Dit recreatiedorp zou al snel meer dan de helft van deze polder beslaan (paragraaf 5.2.8.).

Na 1945 ging men op grote schaal over tot bosaanplant in het duingebied, dat tot die tijd spaarzaam begroeid was. Beweegredenen van recreatieve aard zullen hierbij tevens een rol hebben gespeeld. De afdamming van de Brielse Maas - door aanleg van de Brielse Maasdam (1950) en later de
Brielse Gatdam (1966) tussen Voorne en de Maasvlakte - veroorzaakte kustaangroei langs de noordrand voor Voorne. Zo ontstond tussen beide dammen langs het Oostvoornse Meer een ecologisch waardevol gebied (het Groene Strand) met rietvegetatie. Ook langs het oostelijk hiervan gelegen Brielse Meer was sprake van landaangroei. Bij Oostvoorne en Rockanje werd een deel van het landelijk gebied in beslag genomen door naoorlogse woningbouw.

3.3. Visuele karakteristiek

De onderscheiden bodemkundige landschappen verschillen eveneens duidelijk in visueel opzicht. Het grootste deel van Westvoorne bestaat uit vlak en tamelijk open polderlandschap. Sinds de onlangs uitgevoerde ruilverkaveling wisselen weiland en bouwland hier elkaar af in grote blokvormige kavels. De percelen worden gescheiden door sloten, plaatselijk ook door kreekrestanten. Lintbebouwing, wegbeplanting en (overblijfselen van) dijken begrenzen het beeld. De oprukkende glastuinbouw en enkele verspreide bospercelen zorgen voor enige verdichting.
De iets hoger gelegen overgangszone met zavelige geestgronden vertoont een meer gesloten beeld. Hier heeft zich de tuinbouw geconcentreerd. Veel produkten worden onder glas geteelt. De doorgaande wegen langs de binnenduinrand zijn voorzien van lintbebouwing. Wegbeplanting komt algemeen voor.
De glooiende binnenduinrand is bijna aaneengesloten bebost met gemengd loof- en naaldhout en heeft derhalve een sterk besloten karakter. Het hogere en meer geaccidenteerde deel van de duinstrook aan de kustzijde heeft een kruidachtige vegetatie. Ter hoogte van het duinmeer het Breede Water is het duingebied enigszins open. Dwars door de duinen lopen enkele wegen en paden naar het strand. Dit strand bezit ter hoogte van Oostvoorne een breedte van 250 tot 500 meter.

4. INFRASTRUCTUUR

4.1. Landwegen

Bijna alle wegen binnen de gemeente zijn van niet meer dan interlokale betekenis. Het grootste deel van het wegenpatroon is nog steeds "opgehangen" aan het netwerk van middeleeuwse polderdijken (par. 4.3.) en is zodoende weinig systematisch. De binnen de bedijkingen gelegen polderwegen zijn zeer rechtlijnig van aard. De wegen langs de binnenduinrand zijn eveneens vrij strak van aanleg.

In het begin van de 19e eeuw was het wegennet praktisch nog geheel onverhard. De verbindingen in het oostelijk deel van de gemeente hadden een kleidek waardoor ze vooral in natte tijden (regen, dooi) moeilijk begaanbaar waren. De wegen in de overgangszone tussen de duinen en de zeekleipolders zullen een toplaag van zand of mogelijk schelpen hebben gehad. Kort voor 1850 kregen Oostvoorne en Rockanje elk afzonderlijk een verharde aansluiting met Brielle. Dit gebeurde door bestaande wegen te voorzien van een grindlaag. Tussen Rockanje en Brielle werd zo ook het dijkgehucht Tinte ontsloten. Vanuit Den Briel kon men via Spijkenisse naar de Hoeksche Waard en van daaruit verder richting Rotterdam en Dordrecht. In de tweede helft van de 19e eeuw werd de weg tussen Oostvoorne en Rockanje verhard. Veel dijkwegen werden begrind.
Omstreeks 1900 waren alle dorpen en gehuchten binnen de gemeente bereikbaar over een verharde weg. In de eerste helft van de 20e eeuw werden ter hoogte van Rockanje en Oostvoorne wegen aangelegd door de duinen naar zee. Dit hield verband met het opkomend strandtoerisme. Bij Oostvoorne werd langs de zeereep een boulevard aangelegd. De opkomst van nieuwe vervoermiddelen (fiets, auto, bus) gaf aanleiding tot toepassing van nieuwe verhardingsmaterialen (teer, beton, asfalt). Voor het rijwielverkeer werden aparte fietspaden aangelegd, onder meer langs de weg Brielle-Oostvoorne-Rockanje.

De uitvoering van wegverbetering en wegaanleg had geen uitgesproken invloed op de ruimtelijke ontwikkeling van nederzettingen binnen de gemeente. Er was vooral sprake van verdichting en uitbreiding door middel van lintbebouwing (hoofdstuk 5). De groei van Oostvoorne en Rockanje ging gepaard met uitleg van het lokale stratenpatroon. Langs de genoemde strandwegen verschenen villa-achtige woningen en enkele hotels.

Na de Tweede Wereldoorlog is de verbinding Rotterdam-Brielle (de in 1933 aangelegde Groene Kruisweg) over Westvoorne en de in 1950 gebouwde Brielse Maasdam doorgetrokken naar Europoort/Rozenburg. Bij de onlangs uitgevoerde landinrichtingswerkzaamheden (paragraaf 3.1) is het wegennet op enkele punten gewijzigd. Tussen Rockanje en Oostvoorne is zeer recent een betere verbinding tot stand gebracht (de Westvoornseweg) door aaneenschakeling en reconstructie van een aantal polderweggetjes. Enkele plattelandsweggetjes zijn door de ruilverkaveling opgeheven.

4.2. Wateren

Westvoorne wordt aan de west- en noordzijde begrensd door water. In het westen bevindt zich de Noordzee (Rak van Scheelhoek, Brielse Gat), in het noorden liggen het Oostvoornse en het Brielse Meer. Het Brielse Meer ontstond in 1950 door afdamming van de Brielse Maas. Het Oostvoornse Meer dateert van 1966 toen ten westen van de Brielse Maasdam de Brielse Gatdam werd aangelegd. De kustzone van de Noordzee vervult evenals beide meren een belangrijke recreatieve functie (surf- en zwemsport). Het Brielse Meer behoort tot de Brielse Maasboezem en vervult zodoende ook een functie voor de afwatering. Via het Buitenspuikanaal watert dit boezem met behulp van een elektrisch gemaal af op het Hartelkanaal (gemeente Rotterdam).
Over de Brielse Maas is enige tijd een bootdienst onderhouden tussen Oostvoorne en Rotterdam. De sterke aanslibbing van de kuststrook maakte omstreeks 1940 de aanlegsteiger bij Oostvoorne echter onbruikbaar. Hierdoor moest de maatschappij "Maasnymph" haar diensten staken.

In de duinen liggen enkele meertjes. De twee grootste, het Quackjeswater en het Breede Water, zijn van natuurlijke oorsprong. Het Quackjeswater ontstond waarschijnlijk begin 18e eeuw toen een restant van een oude stroomgeul (de Goote) door duinzand werd ingesnoerd. Het Breede Water werd pas rond 1920 gevormd door een gelijksoortig proces waarbij een strandvlakte ingesloten raakte en een ondiepe met (regen-)water gevulde laagte overbleef.
Na de Tweede Wereldoorlog zijn langs de binnenduinrand enkele kleine kunstmatige plassen ontstaan door zandzuigen. Hieraan dankt onder meer de ten noorden van het Windgat gelegen Tenellaplas (1949) zijn oorsprong.
Bij Rockanje ligt in de polder Lange Strype het meertje De Waal. Deze plas is een restant van een oude getijdegeul (de Strype), uitgediept door een dijkdoorbraak. Genoemde meertjes hebben natuurwetenschappelijke betekenis vanwege hun bijzondere flora en fauna en zijn van belang voor de recreatie.

4.3. Dijken en kustverdedigingswerken

Rond de diverse polders liggen dijken of overblijfselen daarvan. Ook langs de kust zijn waterstaatkundige werken aangelegd (strekdammen,steenglooiingen, zanddijken).

Op Voorne werd in de 12e eeuw een begin gemaakt met dijkaanleg. De Heren van Voorne kregen daarbij hulp van monniken van de Vlaamse abdij Ter Does. De oudste bedijkingen moeten wij zoeken in de directe omgeving van Oostvoorne en Rockanje (polders Gouthoek en Oud-Rockanje). Bij Oostvoorne kon men aansluiten op de hogere duingronden van de Heveringen; bij Rockanje diende men een gesloten dijkring aan te leggen. Aanvankelijk werden beide dorpen nog gescheiden door een brede stroomgeul (de Strype) die door de duinen in zee uitmondde. Deze geul werd in het begin van de 13e eeuw afgedamd door de Vleerdamse Dijk. Het oostelijk deel van Westvoorne bestond toen nog uit onbedijkte gorzen. Dit gebied werd in de late Middeleeuwen (1200-1500) bedijkt. Tot deze bedijkingen

behoren onder meer de polders Middelland (± 1220), Lange Strype (± 1300), Rugge (1371) en de Sint-Annapolder (1840, 1510-1511). Ze zijn ongelijk van omvang en onregelmatig van vorm. De meeste polderdijken hebben aanvankelijk een zeewaterkerende functie gehad. Bij het voortschrijden van de inpolderingen vervielen ze tot binnendijken. Bijna alle dijken doen tevens dienst als verkeersweg.

In de tweede helft van de 16e eeuw ontstond een aaneengesloten duinenrij langs de Voornse kust door bedijking van het Windgat (1565-1570), een overblijfsel van de Strypedoorbraak. Het duingebied heeft zich sindsdien westwaarts uitgebreid. De mens zorgde voor consolidering van de kustaangroei door aanplant van helmgras en het plaatsen van rijshouten schermen. Bosaanplant geschiedde in de duinen pas in de 20e eeuw (paragraaf 3.2). Begin 19e eeuw werd het weiden van vee in het duingebied verboden omdat de begroeiing te sterk werd aangetast.
Bij de monding van de Brielse Maas zijn de vorige eeuw zandvangdammen aangelegd ter bescherming van de smalle duinenrij ter plekke. Na de eeuwwisseling volgde aanleg van dammen meer westelijk langs de Voornse kust. De zware stormvloed van 1916 gaf aanleiding tot de constructie van een basaltsteenglooiing langs ditzelfde kustgedeelte. Deze kunstmatige zeewering ten noorden van Oostvoorne werd al snel verlengd en voorzien van een klinkerweg. Zo ontstond de huidige kustboulevard (1918-1922). In 1930 is langs de polder Kruiningergors in het noorden van de gemeente een zanddijk aangelegd daar de duinstrook hier zeer smal was. De zanddijk is later verlengd en voorzien van een kleilaag (1932-1938). De genoemde kustverdedigingswerken (dammen, steenglooiing en zanddijk) verloren na 1950, respectievelijk na 1966 hun (primaire) functie toen de Brielse Maas werd afgesloten door twee dammen (paragraaf 4.2). Bij de aanleg van het Brielse en het Oostvoornse Meer zijn de kustdammen verdwenen. Voor de Oostvoornse Boulevard ligt nu het Groene Strand, een brede met riet begroeide oeverzone.

4.4. Tramwegen

In 1906 kreeg Oostvoorne een tramverbinding met Rotterdam. Deze verbinding kwam tot stand op initiatief van de Rotterdamsche Tramweg-Maatschappij (R.T.M.). De tram maakte tussen Rotterdam en Oostvoorne gebruik van de draaibrug (later hefbrug) over de Oude Maas bij Spijkenisse. Vandaar ging het over Geervliet en Brielle richting Oostvoorne. Tussen de laatste twee plaatsen volgde de tramlijn bestaande wegen en polderdijken. Voor Oostvoorne maakte het tracé een bocht naar het zuidwesten, boog om het dorp heen en bereikte via een gedeeltelijk zelfstandige baan het strand. Tussen Oostvoorne en Rockanje is nooit een tramverbinding tot stand gekomen. Op dit traject heeft de R.T.M. korte tijd gebruik gemaakt van een zogenaamde "roadrailer", een amfibisch voertuig dat zowel op rails als op de weg uit de voeten kon.
De tram heeft ruim een halve eeuw lang goede diensten bewezen met betrekking tot het vervoer van goederen en personen. De ontwikkeling van de tuinbouwsector kreeg een stimulans door betere transportmogelijkheden. Veel kleinschalige landbouwbedrijfjes legden zich in de eerste helft van de 20e eeuw volledig toe op tuinbouw en fruitteelt (paragraaf 3.1). Ook de opkomende toeristenindustrie profiteerde van de tramverbinding. Er werden in de zomermaanden zelfs speciale sneltrams ingezet voor badgasten en strandbezoekers.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft het trambedrijf op Voorne, in vergelijking met elders in Nederland, het nog vrij lang uitgehouden. In 1948 werd de tramlijn bij Oostvoorne zelfs nog langs de duinvoet in zuidwestelijke richting doorgetrokken (de huidige Strandweg). Op den duur bleek de tram echter niet opgewassen tegen de meer efficiënte bus en vrachtauto. In 1963 werd eerst het goederenvervoer gestaakt, in 1965 ook het personenvervoer. Na stopzetting van de exploitatie werd de lijn afgebroken. Ter plekke van het oude tramstation (Stationsemplacement) staan nog enkele houten loodsen.

4.5. Militaire infrastructuur

Vanaf het midden van de 17e eeuw zijn in het oosten van de gemeente landerijen gebruikt voor het stellen van militaire inundaties tussen de vestingsteden Brielle en Hellevoetsluis. Deze inundaties moesten een vijand, die eventueel op de Voornse kust zou landen, beletten naar het oosten op te rukken. In 1780 werden er op de accessen in dit inundatieveld zeven batterijen aangelegd. Deze eenvoudige aarden werken werden in 1884 vervangen door twee kleine forten; één ten noorden van Hellevoetsluis bij Nieuwenhoorn en één ten zuiden van Brielle in de buurt van het dijkdorpje Tinte. Het laatste vestingwerk, fort De Klomp aan de Peltsersdijk (vroeger Pensersdijk), ligt voor de helft in de gemeente Westvoorne en voor de helft in de gemeente Hellevoetsluis. Dit fort, dat nog goed in het landschap is waar te nemen, werd pas in 1960 opgeheven als vestingwerk.

Aan de voormalige monding van de Brielse Maas (nu Brielse Meer) heeft een kustbatterij gelegen ter controle van de toegang van deze rivier. In de 17e eeuw lang hier reeds een aarden schans. Deze behoorde samen met enkele andere verdedigingswerken tot de Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet. Verzanding van de Brielse Maas verminderde het belang van de batterij. In 1918 vond opheffing plaats van dit vestingwerk. Er zijn nog steeds resten van aardwerken in het terrein te herkennen. De locatie wordt onmiskenbaar gemarkeerd door een oude stenen vuurtoren (de Stenenbaak) die als zodanig tot 1830 heeft gefunctioneerd. Op deze plek blijkt al in de late Middeleeuwen een vuurbaken gestaan te hebben. De vuurtoren deed tevens dienst als uitkijkpost. Ter plaatse bevindt zich verder nog een 18e eeuwse kogelgloeioven. Deze overdekte oven diende voor het gloeiend heet maken van projectielen waarmee men vervolgens vijandelijke schepen in brand probeerde te schieten.

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers bij Rockanje op de Voornse kust een betonnen kustbatterij opgericht. Deze behoorde tot de Atlantikwall. Ook zijn door de bezetter in/bij de duinen enkele bunkers gebouwd, ondermeer bij Kruiningergors (aan de Bollaarsdijk) en tussen Rockanje en Oostvoorne (aan de Windgatse Weg).

4.6. Nutsvoorzieningen

Westvoorne kreeg in een relatief laat stadium aansluiting op het elektriciteits- en waterleidingnet. Zo konden Oostvoorne en Rockanje pas in het tweede kwart van de 20e eeuw beschikken over elektrische stroom. Deze werd geleverd vanuit een centrale in Rotterdam. Leverantie van gas en water werd pas algemeen na 1945. Slechts een deel van de woningen in Oostvoorne was al voor die tijd aangesloten op het gasbedrijf en de gemeentelijke waterleiding van Brielle. Tegenwoordig worden elektriciteit, water en gas geleverd vanuit Rotterdam.

5. NEDERZETTINGEN

5.1. Algemeen

Naast de hoofdkernen Oostvoorne en Rockanje bevinden zich binnen de gemeente Westvoorne nog enkele kleinere nederzettingen. Tussen Oostvoorne en Rockanje ligt in de overgangszone tussen de duinen en het zeekleigebied een viertal weggehuchten. Van noord naar zuid zijn dit achtereenvolgens Heveringen, Helhoek, Strype en Stuifakker. In het oosten van de gemeente ligt te midden van enkele zeekleipolders het dijkdorpje Tinte. Wat betreft nederzettingsvorm, -functie, en -geschiedenis neemt het recreatiedorp Kruiningergors ten noorden van Oostvoorne een geheel aparte positie in. Dit centrum is opgebouwd uit een zeer groot aantal zomerhuisjes en andere semi-permanente onderkomens. Buiten de genoemde kernen komt verspreide bebouwing voor. Deze is met name te vinden langs de polderwegen van het zeekleigebied.

De voormalige gemeenten Oostvoorne en Rockanje hebben elkaar nooit veel ontlopen wat betreft aantal inwoners. Omstreeks 1650 telden beide dorpen circa 400, een eeuw later ongeveer 500 inwoners. Meer nauwkeurige gegevens zijn bekend vanaf het einde van de 18e eeuw. Deze zijn verwerkt in de hierna volgende tabel. Hieruit valt op te maken dat het inwonertal van beide voormalige gemeenten in de 19e eeuw ruim verdubbeld is. In de 20eeeuw heeft een verdrievoudiging plaatsgevonden. Een stijgend geboorte-overschot vormde de belangrijkste groeifactor. Na 1900 kreeg het vestigingsoverschot (renteniers, woonforensen) steeds meer betekenis, met name in Oostvoorne.

Tabel 1: Bevolkingsontwikkeling gemeente Westvoorne

Jaar	Aantal inwoners		
	Oostvoorne	Rockanje	Westvoorne 1)
1798	719	667	
1822	796	797	
1840	1.105	1.105	
1870	1.411	1.512	
1890	1.802	1.804	
1910	2.256	2.327	
1930	3.198	2.663	
1950	4.093	3.209	
1970	6.055	4.342	
1980			12.739
1990			13.583

1) In 1980 werden Oostvoorne en Rockanje samengevoegd tot de gemeente Westvoorne.

5.2. Kernen

In deze paragraaf wordt de ruimtelijk-functionele ontwikkeling van de acht genoemde kernen binnen Westvoorne besproken. De volgorde van bespreking is gebaseerd op rangschikking naar (huidige) grootte. Kruiningergors wordt vanwege zijn bijzondere status

van semi-permanente nederzetting als laatste behandeld. De dorpen Oostvoorne en Rockanje komen verder ook ter sprake in de hierachter gevoegde bebouwingskarakteristiek.

5.2.1. Oostvoorne

De oude kern van Oostvoorne is gelegen langs de binnenduinrand (oude duinen) op de overgangszone naar het zeekleigebied (zie par. 2.1). De ontstaansgeschiedenis van dit dorp vertoont in bepaalde opzichten overeenkomst met die van nederzettingen elders langs de Nederlandse strandwallenkust. Zo legden de eerste boeren hier in de tweede helft van de vroege Middeleeuwen (8e-10e eeuw) hun akkers aan op de zandige overgangsgronden tussen duinen en onbedijkte gorzen; de aangrenzende kleigronden dienden als weide. De boerderijen werden bij Oostvoorne aanvankelijk echter niet in een lint langs de binnenduinrand geplaatst maar in een cirkel rond een pleinvormige ruimte. Zo ontstond een ringvormige structuur. Binnen de ring verrees later een kerk. Vandaar dat men Oostvoorne wel aanduidt als "ringdorp"; een nederzettingsvorm die overigens meer voorkomt op de Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden. Na de Middeleeuwen werd de ringvormige structuur aangevuld met lineaire uitbreidingen. Boerderijen werden verplaatst uit de kom naar de zuidelijke uitvalswegen langs de binnenduinrand. Zo ontstond een samengestelde plattegrond die, strikt morfologisch gezien, niet meer zo makkelijk eenduidig valt te typeren. De algemene aanduiding "binnenduinranddorp" is voor Oostvoorne wellicht nog het meest op z'n plaats.
In 1105 wordt Oostvoorne voor het eerst vermeld. Er is dan al sprake van een parochiekerk. De huidige kerk (herbouwd in de 17e eeuw) ligt nog op dezelfde plek, een uitstulping van de binnenduinrand. Direct ten noorden van de kerk lieten de Heren van Voorne omstreeks 1200 een burcht bouwen, bestaande uit een donjon met ringmuur, gelegen op een omgrachte heuvel. Daarbuiten lag een voorburcht. Oostvoorne werd zodoende het bestuurlijk centrum van de heerlijkheid Voorne. De dorpsbevolking zal zorg hebben gedragen voor de voedselvoorziening van de burchtbewoners. De burcht werd in de 16e eeuw afgebroken. De fundamenten zijn nog te bezichtigen. Slechts een 15e eeuwse woning (huis Overburgh) die oorspronkelijk tot de voorburcht behoorde is nog intact.

Oostvoorne bleef lang een bescheiden nederzetting. Zo stonden er in 1632 binnen de grenzen van het ambacht waartoe het dorp behoorde niet meer dan 71 huizen. Een eeuw later was dit aantal nog maar weinig toegenomen (74 stuks). Ongeveer de helft hiervan stond in Oostvoorne zelf. De agrarische bedrijven lagen op enige afstand van elkaar langs de geest (Voorweg, Burgemeester Letteweg). Ook stonden hier enkele buitenhuizen van Brielse regenten. Rond de kerk had zich een ringvorming, niet-agrarisch buurtje gevormd (Kerkplein, Dorpsplein). De wegen rond de burcht (Hoflaan, Noordweg) waren nog maar spaarzaam bebouwd (zie **figuur 5a**).

De 19e eeuw gaf een gestage toename te zien van de binnen de gemeente woonachtige bevolking (van circa 700 naar circa 2.000 inwoners). Dit ging gepaard met verdichting van de bebouwing, met name rond het brinkachtige Kerkplein. Op economisch gebied veranderde er aanvankelijk weinig. Het gemengd agrarisch bedrijf bleef hoofdmiddel van bestaan. In 1821 kreeg Oostvoorne een korenmolen. Deze ronde stenen grondzeiler is te vinden aan de Molendijk ten zuidoosten van het dorp.
In de periode 1850-1900 werd een tweetal belangrijke nieuwe ontwikkelingen in gang gezet. Genoemd is reeds de opkomst van de tuinbouw (paragraaf 2.1). De opbloei van deze

bedrijfstak bracht meer welvaart onder de boerenbevolking. Na 1900 ontstonden er op de geestgronden steeds meer kleinschalige, geheel op de intensieve tuinbouw gerichte bedrijfjes. De tweede ontwikkeling is die van het toerisme. De fraaie ligging van Oostvoorne bij duin, strand en zee trok vanaf het einde van de 19e eeuw in steeds groteren getale badgasten naar het dorp. De eerste hotels (hotel de Man aan de Burgemeester Letteweg en hotel Ons Genoegen aan de Noordweg) werden rond 1880 opgericht, evenals een aantal pensions. Hier maakte aanvankelijk vooral de burgerlijke elite uit de regio Rotterdam gebruik van.
Toen kort na de eeuwwisseling de ontsluiting van Oostvoorne werd verbeterd door instelling van een bootdienst (1901) en aanleg van een tramverbetering (1906) met Rotterdam kon de strandrecreatie belangrijk in omvang toenemen. Na invoering van een algemene arbeidsduurverkorting (Arbeidswet, 1919) kwam deze vorm van vrijetijdsbesteding ook binnen het bereik van de arbeidersbevolking. Er verrezen nieuwe hotels (bijvoorbeeld hotel Zee en Duin) en een instelling voor de opvang van stadskinderen uit kansarme milieus (de Eerste Rotterdamse Gezondheids-Kolonie).
Vanuit het dorpscentrum werd naast de tramlijn een wegverbinding tot stand gebracht door de duinen naar het strand (Stationsweg-Zeeweg) (zie **figuur 4a**). Hierlangs verscheen villa-achtige bebouwing. Aan de Zeeweg kwam een postkantoor. De Burgemeester Letteweg (voorheen Voorstraat) verloor zijn agrarisch karakter. Agrariërs die goed geboerd hadden lieten er rentenierswoningen neerzetten. In 1885 was aan deze fraai beboomde dorps-as een openbare school in gebruik genomen. Aan het Kerkplein was al eerder een statige pastorie (ca. 1870) gebouwd. Schuin daar tegenover werd begin 20e eeuw een winkelcomplexje opgetrokken. In 1909 kreeg Oostvoorne een nieuw gemeentehuis aan de Hoflaan.

In de eerste helft van de 20e eeuw nam het dorp vrij snel in omvang toe. Dit gebeurde op de eerste plaats door lintbebouwing langs de bestaande uitvalswegen (Noordweg, Brielseweg, Gouthoekweg, Van der Meerweg) en de omstreeks 1900 aangelegde Stationsweg en Zeeweg. In het westen, tegen de duinstrook, werd het stratenpatroon uitgebreid met de Duinlaan, de Duinoordseweg, de Bosweg en de Oosterhoutseweg (**fig. 5a**). Wat opvalt is het grote aantal villa's, villa-achtige woningen, renteniershuizen en pensions. Aan de Zwartelaan verscheen een opmerkelijk landhuis, opgetrokken in Amsterdamse Schoolstijl ('t Reigersnest, 1920). Ten zuiden van de dorpskern kwam aan enkele nieuwe wegen (Obalaan, Nieuwe Weg, Rialaan) kleinschalige planmatige woningbouw tot stand. De begraafplaats aan de Voorweg uit de tweede helft van de 19e eeuw werd vergroot. In verband met de snel groeiende tuinbouwsector kreeg Oostvoorne in 1918 een eigen veiling (inmiddels opgeheven).
Kenmerkend voor de ontwikkeling van het dorp in de periode 1900-1940 was een uitleg via een ruim opgezet stratenpatroon, grotendeels ingevuld met woningen voor de meer gegoede burgerij. Het vrij compacte boerendorp veranderde daarbij in een villa-achtige nederzetting met veel groen. Illustratief voor de voorspoedige ontwikkeling van Oostvoorne is de groei van het aantal inwoners dat toenam van nog geen 2.000 omstreeks 1900 tot ruim 4.000 anno 1940. Daarmee was Oostvoorne op dat moment de grootste gemeente van Voorne-Putten.

Na de Tweede Wereldoorlog ging men over tot opvulling van het bestaande wegenpatroon met planmatige woonwijkjes. Dit gebeurde hoofdzakelijk in zuidelijke richting. Behalve enkele complexen met arbeiders- en middenstandswoningen kwam ook een bungalowpark tot stand (De Waranda). Door deze laatste uitbreiding, die ten koste ging van een groot

aantal percelen tuinbouwgrond, werd het gehucht Heveringen (paragraaf 5.2.3.) min of meer opgenomen in de bebouwing van Oostvoorne (vgl. **figuur 4b en 4c**). De bevolking groeide sterk door overloop vanuit Rotterdam. Tevens vestigden zich hier personen die in het snel groeiende industriegebied van Rijnmond (Maasvlakte, Europoort) kwamen te werken (zie tabel 1).

5.2.2. Rockanje

Hoewel Rockanje net als Oostvoorne vlak bij de duinen gelegen is heeft dit dorp een geheel andere nederzettingsgeschiedenis en -morfologie. Rockanje is namelijk ontstaan als dijknederzetting langs de noordzijde van de omstreeks 1200 bedijkte polder Oud-Rockanje. De naam Rockanje wordt voor het eerst genoemd in 1220. Mogelijk is er dan ook al bebouwing aanwezig. Dat is zeker het geval in de 14e eeuw wanneer ook de polder Nieuw-Rockanje is bedijkt. Er is in die tijd sprake van een korenmolen langs de noordelijke dijk van deze nieuwe polder. Men mag veronderstellen dat er op dat moment een zekere concentratie van agrarische bedrijven in de directe omgeving daarvan zal hebben bestaan. In de 15e eeuw weet Rockanje zich in het bezit van een eigen kerk. De stenen toren van dit eenbeukige bouwwerk werd in 1640 afgebroken ter voorkoming van het verder scheefzakken van het schip. Het kerkje is nu uitgerust met een dakruiter. Medio 17e eeuw telde de voormalige gemeente Rockanje circa 70 huizen, een eeuw later circa 85 stuks. De bewoners hielden zich bezig met akkerbouw en veeteelt (paragraaf 3.1).

Omstreeks 1850 bedroeg het aantal huizen binnen de voormalige gemeente inmiddels zo'n 150. Het merendeel hiervan stond in Rockanje zelf. De enkelvoudige lineaire nederzettingsstructuur van het dorp werd bepaald door het beloop van de noordelijke dijk van de polders Oud- en Nieuw-Rockanje (Dorpsweg en Molendijk). Ter hoogte van de kerk, die op een wat lager niveau aan de binnenzijde van de polderdijk was gebouwd, was de (tweezijdige) bebouwing praktisch aaneengesloten. Hier bevond zich een klein rechthoekig pleintje. Er was echter geen sprake van komvorming. Naar de uiteinden van het dorpslint werd de bebouwingsstructuur meer open en onregelmatiger. Ongeveer halverwege de circa 1 kilometer lange nederzettingsas sluit de Middeldijk aan op de Dorpsweg/Molendijk (zie **fig. 5b**). Bij deze T-splitsing was een kleine bebouwingscluster ontstaan, haaks op de dorpsas. Naast enkele winkels en een herberg bezat Rockanje een eigen school. In de eerste helft van de 19e eeuw was aan het Westeinde van het dorp een begraafplaats aangelegd.

In de tweede helft van de 19e eeuw onderging het inwonertal een verdubbeling (tabel 1). De dijkbebouwing raakte meer verdicht en breidde enigszins uit. De structuur van de nederzetting veranderde niet. Evenals bij Oostvoorne legde de boerenbevolking zich in belangrijke mate toe op de tuinbouw. Ook kreeg Rockanje na 1900 te maken met toerisme in de vorm van strandrecreatie. Dit ondanks het feit dat er geen aansluiting had plaatsgevonden op de tramlijn tussen Voorne en Rotterdam (paragraaf 4.4). Het opkomende vreemdelingenbezoek gaf weliswaar belangrijke economische impulsen aan de plaatselijke middenstand maar leidde hier niet tot de bouw van talrijke villa's en hotels. De geografische setting leende zich daar minder goed voor. Het drijven van een pension en het verhuren van kamers in de zomermaanden werd evenwel steeds belangrijker. In 1916 werd ten noorden van het dorp een boerderij aan de Vleerdamse Dijk omgebouwd tot badhotel ("Bad

Walestein") waar men terecht kon voor geneeskundige modderbaden. In 1922 kreeg dit hotel de functie van rusthuis voor bejaarden. De naam werd gewijzigd in "Vredeheim". De dorpsgroei bleef in de eerste helft van de 20e eeuw tamelijk bescheiden van omvang. Allereerst was sprake van verdichting en uitbreiding van de lintbebouwing, vooral in westelijke richting langs de Zeeweg. Verder werd vanaf de Dorpsweg, ter hoogte van de hervormde kerk, in zuidelijke richting een dwarsweg aangelegd (de Vlielander Heinlaan). Deze weg bleef tot 1940 spaarzaam bebouwd. Westelijk van Rockanje verschenen langs de binnenduinrand tuinderswoningen aan de Duinzoom. Ten noorden hiervan kwam villa-achtige bebouwing tot stand binnen een carré-vormig stelsel van straten (Ommeloop, Duinrand, Waaldrift). Vanaf dit nieuwe buurtje werd op particulier initiatief een straatweg aangelegd door de duinen (vgl. **fig. 4a en 4b**).

Na 1945 groeide Rockanje uit in zuidelijke richting. Het grootste deel van de polder Oud-Rockanje is inmiddels opgevuld met planmatige nieuwbouw. De in zuidelijke richting doorgetrokken Vlielander Heinlaan kreeg de functie van ontsluitingsweg voor dit nieuwe dorpsdeel (vgl. **fig. 4b/c**). Ten noorden en ten zuiden van Rockanje werden langs de duinrand campings aangelegd. Ook kwam er een tweede toegang naar het strand ten noorden van de eerste.

5.2.3. Heveringen

Heveringen is de eerste van de vier weggehuchten die men tegenkomt wanneer men vanuit Oostvoorne langs de duinrand in zuidelijke richting naar Rockanje gaat. Hoewel ze hierna apart worden besproken zijn deze gehuchten inmiddels zodanig met elkaar vergroeit geraakt dat het in de praktijk lastig is om een duidelijke grens te trekken tussen de nederzettingen.

Heveringen is net als Oostvoorne gelegen in de zavelige overgangszone naar het zeekleigebied. Mogelijk gaat ook hier de eerste bewoning terug tot in de vroege Middeleeuwen, zeker is dat niet. Het gehucht heeft een lineaire structuur, iets wat typerend is voor nederzettingen in bodemkundige/landschappelijke overgangszone's.
Begin 19e eeuw bestond Heveringen uit weinig meer dan een verzameling boerderijtjes langs een onverharde weg die de grens volgde tussen zand en klei (de Heveringse Weg). De agrarische bedrijven lagen op enige afstand van elkaar. Bouwland lag op het zand, weiland voornamelijk op de klei. Haaks op de Heveringse Weg lagen nog wat keuterboerderijtjes aan een pad dat de duinen in leidde (de Zandweg). Aan het zuideind van het weggehucht ligt de 18e eeuwse herenboerderij Kooysight.
In de loop van de 19e en 20e eeuw trad verdichting op van de lintbebouwing. Veel bedrijfjes legden zich toe op de tuinbouw. Voor praktisch alle voorzieningen (kerk, school, winkels) bleef men aangewezen op Oostvoorne. Omstreeks 1940 telde Heveringen circa 450 inwoners.
Na de Tweede Wereldoorlog is Heveringen vergroeit met Oostvoorne doordat deze plaats zich in zuidelijke richting uitbreidde. Ten zuiden van de Zandweg verrees het bungalowpark De Waranda (vgl. **fig 4a/c**).

5.2.4. Stuifakker

Stuifakker is een weggehucht dat gelegen is ten noorden van Rockanje. De polder Stuifakker werd al bedijkt in 1330 maar het gelijknamige gehucht ontstond veel later. Dit

gebeurde pas in de eerste helft van de 20e eeuw toen aan de hoofdontsluitingsweg van de polder (de Middelweg) een aantal agrarische bedrijfjes werd gesticht. Deze legden zich hoofdzakelijk toe op tuinbouw en fruitteelt. Ten zuiden van de weinig geconcentreerde bebouwing langs de Middelweg waren omstreeks 1900 aan de Vleerdamse Dijk een (gereformeerd) kerkje en een school opgericht. Aan deze dijk lag ook het eerder genoemde badhotel Walestein (paragraaf 5.2.2).
Rond 1940 bestond de bevolking van Stuifakker uit circa 400 zielen. De bebouwing vertoonde nog steeds weinig samenhang. Pas in de tweede helft van deze eeuw ontstond de lineaire, tweezijdig bebouwde nederzettingsstructuur zoals men die nu aantreft (vgl. **fig. 4b en c**). Het gehucht ligt in het centrum van een (glas-)tuinbouwgebied.

5.2.5. Helhoek

Het weggehucht Helhoek bevindt zich ten zuiden van Heveringen. De ontstaansgeschiedenis en nederzettingsstructuur van deze kleine kern zijn vergelijkbaar met die van dat gehucht (paragraaf 5.2.3). De ligging op een uitstulping van de zavelige overgangszone langs de Voornse duinstrook kan een verklaring zijn voor het achtervoegsel-hoek. De geestgronden grenzen ter plekke aan de zeeklei van de polders Westerland en Lodderland. De locatie op de grens van twee agrarische produktiemilieus bood (ook hier) goede mogelijkheden voor de ontwikkeling van het gemengd bedrijf.
Rond het midden van de 19e eeuw bestond Helhoek uit een tiental boerderijen, gelegen aan weerszijden van de Heveringse Weg op onregelmatige afstand van elkaar. De open bebouwingsstructuur heeft zich sindsdien verdicht, met name door toename van het aantal tuindersbedrijfjes in de eerste helft van de 20e eeuw. Deze nieuwe bedrijfjes vestigden zich vooral aan de westzijde van de doorgaande weg. Tevens werden er enkele boerderijen gebouwd aan de haaks hierop gelegen Rietdijk. Omstreeks 1940 telde Helhoek - de naam komt overigens pas in deze eeuw voor het eerst op een topografische kaar voor - circa 330 inwoners. De naoorlogse groei (verdichting) versterkte de lineaire nederzettingsstructuur.

5.2.6. Strype

Strype is het vierde weggehucht tussen Oostvoorne en Rockanje. Het ligt ten zuiden van Helhoek. In tegenstelling tot de voorgaande gehuchten loopt de (oorspronkelijke) lineaire nederzettingsstructuur van Strype niet evenwijdig met de duinstrook (zuidwest-noordoost) maar staat daar min of meer haaks op. De oude bewoningsas wordt hier namelijk bepaald door de oost-west gerichte Lodderlandse Dijk. Deze dijk scheidt de polders Lodderland en Strype. De naam Strype - die we net als Helhoek pas in de 20e eeuw als nederzettingsnaam op de topografische kaart tegenkomen - is ontleend aan een oude stroomgeul die tot in de 13e eeuw door de duinen naar zee stroomde (paragraaf 4.3). De Strypse Wetering is hiervan een (sterk gereguleerd) overblijfsel.
De bebouwing van Strype - een handvol boerderijen langs de noordzijde van de Lodderlandse Dijk - nam in de 19e eeuw nauwelijks toe. In de eerste helft van deze eeuw werd het dijkgehucht aan de westkant uitgebreid met een rijtje tuindersbedrijven langs de Boomweg. Hierdoor kreeg Strype een vorkachtige structuur. Na 1945 heeft de bebouwing zich verdicht. De glastuinbouw is er nadrukkelijk aanwezig.

5.2.7. Tinte

Het dijkdorpje Tinte is de enige bewoningskern in het oostelijk deel van de gemeente Westvoorne. Tinte is ontstaan op het punt waar de dijken van de polders Lodderland, Strype en Collinsland samenkomen. De T-vormige nederzettingsstructuur bestaat uit de oost-west verlopende Lodderlandse Dijk/Collinslandse Dijk en de noord-zuid gericht Kade. De boerderijen staan vrij dicht op elkaar (burenbinding) waardoor de tweezijdige bebouwingsstructuur een tamelijk besloten indruk maakt.
Omstreeks 1850 telde het dorpje slechts 14 huizen en 90 inwoners. Naast een smidse stond er ook een meestoof. Rond 1900 kreeg Tinte een (openbare) school. De in die tijd heersende schoolstrijd gaf aanleiding tot de stichting van een tweede onderwijsvoorziening (School met den Bijbel) even ten zuiden van het dorpje bij een grote herenboerderij (Stadzigt) (**figuur 3b**). Op deze plek werd ook een gereformeerd kerkje opgericht. Dit nog gave gebouwenensemble aan de Strypse Dijk wordt aangeduid met de naam Kerkzicht. In de periode 1850-1945 nam Tinte enigszins in omvang toe door lintbebouwing langs de Collinslandse Dijk. De bevolking groeide van 90 naar 250 inwoners.
Na 1945 breidde de bebouwing zich verder uit langs de Lodderlandse en Collinslandse Dijk. Aan de noordkant van Tinte kwam een nieuwbouwwijkje tot stand (Weidehof).

5.2.8. Kruiningergors

In de polder Kruiningergors ten noordoosten van Oostvoorne kwam tot in de jaren '30 van deze eeuw slechts wat marginale agrarische bebouwing voor. De hier woonachtige bevolking (keuterboeren, landarbeiders) begon echter rond die tijd met het verhuren van land als kampeerterrein aan recreanten
(voornamelijk Rotterdamse haven- en industrie-arbeiders) die de nabijheid zochten van strand en zee. Deze bouwden er een vakantiehuisje of brachten de zomer door in een tent. Nog voor de Tweede Wereldoorlog nam dit een zodanige vorm aan dat men sprak van massarecreatie.
In 1947 besloten de gemeenten Oostvoorne en Rotterdam tot oprichting van het "Recreatiecentrum Kruiningergors" om de snelle groei van het toerisme ter plaatse in goede banen te kunnen leiden. Een gedeelte van de polder werd in eigendom verworven en vervolgens ontsloten door een tweetal wegen (Gorslaan, Kamplaan) parallel aan de bestaande verkavelingsstructuur. Binnen korte tijd verrezen hier honderden zomerhuisjes, elk met een klein stukje groen. Het recreatiecomplex kreeg een eigen voorzieningencentrum met winkels, drink- en eetgelegenheden, een postkantoortje, een politiepost en een ziekenzaal. Dit alles was gegroepeerd aan een rechthoekig pleintje in het midden van het complex.
In 1955 telde Kruiningergors al zo'n 1.000 huisjes, in 1970 was dit toegenomen tot circa 1.700. Op drukke dagen kon het aantal recreanten/bezoekers oplopen tot meer dan 10.000. Daarmee was de maximale omvang min of meer bereikt. Bij het recreatiedorp liggen een jachthaven (ten noordwesten) en een camping (aan de oostkant). Sinds de afdamming van de Brielse Maas in 1950 ligt Kruiningergors aan het Brielse Meer (vgl. **fig. 3b/c**). De intensieve strand- en waterrecreatie speelt zich hier af tegen het decor van de olieraffinaderijen en opslagtanks van het ten noorden hiervan gelegen Europoort.

5.3. Verspreide bebouwing

Wat de verspreide bebouwing betreft valt een onderscheid te maken tussen enerzijds het duingebied en de overgangszone en anderzijds het zeekleigebied.

Het duingebied was lange tijd niet tot nauwelijks bewoond. In het begin van de 19e eeuw leidden de duinontginningen (paragraaf 2.1) hier tot verspreide bebouwing. Het patroon is onregelmatig. Kenmerkend zijn de kleine witgekalkte duinboerderijtjes midden op een perceeltje akkerland (vaak tuinbouwgrond). De bewoners die veelal een marginaal bestaan hadden werden weinig vleiend "duinmieren" genoemd.
De bebouwing in de zavelige overgangszone naar de zeekleipolders is inmiddels zodanig verdicht dat deze moeilijk als verspreid kan worden aangemerkt. Vermeldenswaard is evenwel een ten zuiden van Rockanje gelegen vakantiewoning aan de Rondeweiweg. Deze woning is ontworpen door de architecten J.A. Brinkman en L.C. van der Vlugt (1929-1930) in opdracht van M.A.G. van der Leeuw (directeur van de Van Nellefabriek) en geldt als een representatief voorbeeld van het Nieuwe Bouwen in Nederland.

Na inpoldering van het zeekleigebied vond de bewoning hier vooral plaats in de vorm van verspreide bebouwing (landbinding). De agrarische bedrijven zochten over het algemeen de nabijheid van een dijk of kreekrug in verband met de veiligheid en bereikbaarheid. In de loop der 19e en 20e eeuw werden ook boerderijen gesticht langs de lager gelegen polderwegen. Dit was mogelijk door de verbeterde afwatering (paragraaf 2.2). Na 1945 valt een duidelijke toename te constateren van de agrarische erfbebouwing (opslagschuren, veestallen, silo's) in het poldergebied.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Algemeen/provinciaal:

- Aa, A.J. van der (1839-1851)
  Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, 13 delen + suppl. Gorinchem.

- Atlas van historische vestingwerken in Nederland (1970). Deel IV, de provinciën Zuidholland en Zeeland. Eerste aflevering: Zuidholland. z.p..

- Een beeld van het zuid-hollandse landschap (1981-1988). Een landschapsonderzoek in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Verschenen zijn 6 delen. Z.p..

- Beschrijving van de provincie Zuid-Holland behorende bij de waterstaatskaart (1967). 's-Gravenhage.

- Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari 1950. 's-Gravenhage, 1950-heden.

- De bodem van Nederland (1965). Toelichting bij de bodemkaart van Nederland schaal 1:200.000 samengesteld door de Stichting voor Bodemkartering. Wageningen.

- De bodem van Zuid-Holland (1966). Toelichting bij blad 6 van de bodemkaart van Nederland schaal 1:200.000. Wageningen.

- Buisman, J. (1978)
  Zuid-Holland vanuit de lucht. Baarn.

- Craandijk, J. (± 1880-1900)
  Wandelingen door Nederland; Met platen naar de lithografiën van P.A. Schipperus en wandelkaartjes. Verschillende delen, verschillende jaren. Haarlem.

- Don, P. (1985)
  Kunstreisboek Zuid-Holland. Weesp, 8e dr..

- Dijksterhuis, R. (1984)
  Spoorwegtracering en stedebouw in Nederland; Historische analyse van een wisselwerking. De eerste eeuw: 1840-1940. Proefschrift, TH Delft.

- Enqueste ende informatie [...] over de landen van Hollant ende Vrieslant gedaan in de jaere MCCCCXCIIII (1876). (bew. R. Fruin). Leiden.

- Foto-atlas Zuid-Holland (1990). Den Ilp/Emmen.

- Historische Atlas van Zuid-Holland (1989). Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000. Landsmeer.

- Informatie upt stuck der verpondinghe (1866). [...] van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant [...] gedaan in en jaere MDXIV. (bew. R. Fruin). Leiden.

- Kley, J. van der (red.) (1967)
Vaarwegen in Nederland; Een beschrijving van de Nederlandse binnenvaartwegen. Assen/Amsterdam/Rotterdam/Brussel.

- Kroon, A.W. (1862)
Tegenwoordige staat van Zuid-Holland; Beschrijving en afbeelding der steden, dorpen, heerlijkheden en verdere watenswaardige plaatsen in die provincie. Amsterdam, z.j..

- Lijst van Nederlandse gemeenten sinds 1830, waarvan de grens is veranderd, die zijn opgeheven, nieuw gevormd of ingepolderd (1968). Deel II; Alfabetische volgorde van de betrokken gemeenten. (copie) z.p..

- De molens van Zuid-Holland (1980). Den Haag.

- Mulder, H. (red.) (1949-1959)
Handboek van de geografie van Nederland; 6 delen. Zwolle.

- De ontwikkeling onzer elektriciteitsvoorziening 1880-1938 (1948). Uitgegeven naar aanleiding van het 25-jarig bestaan der Vereniging van directeuren van elektriciteitsbedrijven in Nederland. 2 delen. Arnhem.

- Postma, C. (bew.) (1963)
Holland in vroeger tijd; 18e-eeuwse beschrijvingen van steden en dorpen in Noord- en Zuid-Holland. 5 delen. 's-Gravenhage.

- Register van beschermde monumenten (1989). Zeist.

- Statistisch overzicht der Waterleidingen in Nederland over de jaren 1946 en 1947 (1950). Leeuwarden.

- Steegh, A. (1985)
Monumenten Atlas van Nederland: 1100 Historische Nederzettingen in Kaart; 2e dr. Zutphen.

- Teixeira de Mattos, L.F. (1906-1961)
De waterkeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland, 16 delen. 's-Gravenhage.

- Tuinbouwatlas van Nederland [± 1941]. samengesteld door den Tuinbouw-voorlichtingsdienst van het Departement van Landbouw en Visscherij, z.j..

- Vermooten, M. en Smit, T. (1989)
Spoortocht langs oude en nieuwe N.S.-stations, Noord- en Zuid-Holland en Flevoland. Hapert.

- Vervloet, J.A.J. en Steegh, A.W.A.Th. (1989)
Bibliografie van de historische geografie. Wageningen.

- Verzameling van gegevens betreffende de elektriciteitsvoorziening in den provincie Zuid-Holland (1915). 's-Gravenhage.

- Witkamp, P.H. (1877)
Aardrijkskundig woordenboek van Nederland. Tiel.

- Witkamp, P.H. en Sipman. M.A. (1895)
Aardrijkskundig woordenboek van Nederland; Nieuwe uitgaaf. Arnhem/-Nijmegen.

Regionaal/lokaal:

- Adriani, M.J. en E. van der Maarel (1968)
Voorne in de branding. Een beschouwing over de natuurwetenschappelijke betekenis van het kustgebied van Voorne in verband met mogelijk technische werken in dit gebied. Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek. Oostvoorne.

- Arkenbout, A.A. en H. van der Graaf (1974)
De burcht te Oostvoorne. In: Regionaal historisch tijdschrift "Holland", 1974, jrg. 6, pp.97-126.

Don, P. (1992)
Voorne-Putten. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Zeist/Zwolle.

- Dijkers, A. (1971)
De Rotterdamsche Tramweg-Maatschappij op de Zuidhollandse en Zeeuwse Eilanden. Leiden.

- Graaf, H. van de (1958)
Rockanje, wording en groei. Rotterdam.

- Jong, D.L. de (1943)
Geschied- en aardrijkskundige aantekeningen betreffende de oudste bedijkingen van het westelijk gedeelte van het eiland Voorne. Overdruk

uit het Tijdschrift van het Nederlands Aardrijkskundig Genootschap, 1943.

- Klok, J. (1939)
Voorne en Putten. Kemink en Zoon NV, Utrecht.

- Klok, J. (1969)
Voorne-Putten-Rozenburg I in oude ansichten. Europese Bibliotheek, Zaltbommel.

- Meijer, R.G. (1978)
De molens van Voorne, Putten en Rozenburg. De Zeeuwsche Boekhandel & Uitgeverij, Zierikzee.

- Monumenten (1989)
Gebouwde monumenten op Voorne-Putten en Rozenburg. Een uitgave van de zes gemeenten (in dit gebied) en het comité Open Monumentendag.

- Oostvoorne (1969)
Structuuronderzoek. Stichting Economisch-Technologisch Instituut voor Zuid-Holland.

- Rolf, R. (1982)
Bunkers in Nederland. Uitgeverij AMA, Den Helder.

- Schoorl, H. (1986)
Het duinlandschap. In: Het Nederlandse Landschap. Een historisch-geografische benadering. Onder redactie van S. Barends, J. Renes, T. Stol e.a., Utrecht, pp.76-87.

- Sipkes, C. (1950)
Korte beschrijving van historie, dierenleven, plantengroei en landschap van de kuststreek van Voorne. Uitgave A.N.W.B.

- Voorne-Putten en Rozenburg (1958)
Stand van zaken op economisch en stedebouwkundig terrein. Rapport uitgebracht door Landbouw-Economisch Instituut, Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland en Economisch-Technologisch Instituut voor Zuid-Holland.

- Wuijster, P.H. (1928)
De economisch-geografische structuur van de gemeenten Oostvoorne en Rockanje. In: Tijdschrift voor Economische Geografie, 1928, jrg. 19, pp.205-209.

- Wuijster, P.H. (1929)

Verkeersgeografie van het eiland Voorne. In: Tijdschrift voor Economische Geografie, 1929, jrg. 20, pp.132-148.

Wijs, P.A.H.M. de (1990)
Een rondgang door de gemeente Westvoorne. In: Tijdschrift Heemschut, april 1990, pp.14-16.

VOORNAAMSTE GEBRUIKTE KAARTEN

- Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, schaal 1 : 50.000
  * bladnr. 37 Rotterdam (verkenning 1849-1850, druk 1858)

- Gemeente-atlas van de provincie Zuid-Holland (1869). Door J. Kuyper, Leeuwarden. Herdruk 1971, Groningen.

- Chromo-topografische Kaart van Nederland, schaal 1 : 25.000
  * bladnr. 499 Oostvoorne (1889)
  * bladnr. 499 Oostvoorne (1907)
  * bladnr. 500 Brielle (1889)
  * bladnr. 500 Brielle (1912)
  * bladnr. 521 Rockanje (1881)
  * bladnr. 521 Rockanje (1918)
  * bladnr. 522 Geervliet (1881)
  * bladnr. 522 Geervliet (1906)
  * bladnr. 542 Hellevoetsluis (1878)
  * bladnr. 542 Hellevoetsluis (1909)

- Topografische Kaart van Nederland, schaal 1 : 25.000
  * bladnr. 37A Hoek van Holland (uitgave 1938)
  * bladnr. 37A Hoek van Holland (uitgave 1968)
  * bladnr. 37A Hoek van Holland (uitgave 1990)
  * bladnr. 37B Naaldwijk (uitgave 1939)
  * bladnr. 37B Naaldwijk (uitgave 1968)
  * bladnr. 37B Naaldwijk (uitgave 1990)
  * bladnr. 37C Hellevoetsluis (uitgave 1943)
  * bladnr. 37C Hellevoetsluis (uitgave 1968)
  * bladnr. 37C Hellevoetsluis (uitgave 1990)
  * bladnr. 37D Brielle (uitgave 1939)
  * bladnr. 37D Brielle (uitgave 1968)
  * bladnr. 37D Brielle (uitgave 1990)

BIJLAGEN (lijst van figuren)

- figuur 1 : Gemeentegrenzen en regio-indeling M.I.P. Zuid-Holland

- figuur 2 : a) Oostvoorne anno 1866
  b) Rockanje anno 1866.

- figuur 3 : Uitsnede topografische kaart, schaal 1:50.000
  a) bladnr. 37 (1858)
  b) bladnr. 37 West (1941)
  c) bladnr. 37 West (1981)

- figuur 4 : Uitsnede topografische kaart, schaal 1:25.000
  a) bladnrs. 499 en 521 (1907/1918)
  b) bladnr. 37C (1943)
  c) bladnr. 37C (1990)

- figuur 5 : Straatnamenkaart
  a) Oostvoorne
  b) Rockanje

- figuur 6 : Functioneel-ruimtelijke ontwikkeling van Oostvoorne in hoofdlijnen (1850-1945)

- figuur 7 : Functioneel-ruimtelijke ontwikkeling van Rockanje in hoofdlijnen (1850-1945)

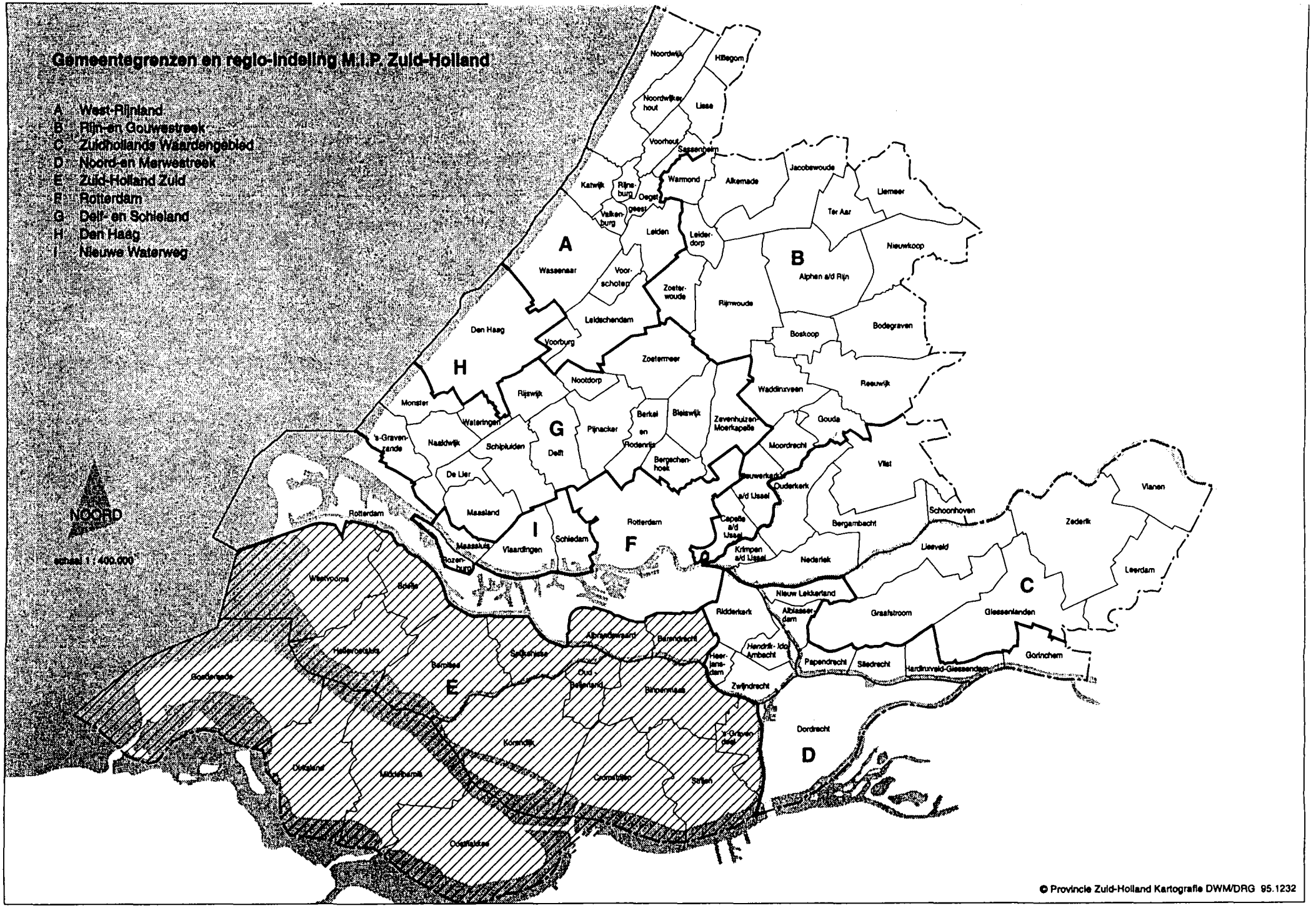
Gemeentegrenzen en regio-indeling M.I.P. Zuid-Holland
A West-Rijnland
B Rijn- en Gouwestreek
C Zuidhollands Waardengebied
D Noord- en Merwestreek
E Zuid-Holland Zuid
F Rotterdam
G Delf- en Schieland
H Den Haag
I Nieuwe Waterweg
NOORD
schaal 1 : 400.000
Noordwijk
Hillegom
Noordwijkerhout
Lisse
Voorhout
Sassenheim
Katwijk
Rijnsburg
Oegstgeest
Warmond
Alkemade
Jacobswoude
Leimeer
Ter Aar
Valkenburg
Leiden
Leiderdorp
Wassenaar
Voorschoten
Zoeterwoude
Rijnwoude
Alphen a/d Rijn
Nieuwkoop
Leidschendam
Den Haag
Voorburg
Boskoop
Bodegraven
Zoetermeer
Reeuwijk
Nootdorp
Rijswijk
Waddinxveen
Monster
Wateringen
Berkel en Rodenrijs
Bleiswijk
Zevenhuizen-Moerkapelle
Gouda
's-Gravenzande
Naaldwijk
Schipluiden
Pijnacker
Delft
Bergschenhoek
Moordrecht
De Lier
Vlist
Maasland
Rotterdam
Schiedam
Vlaardingen
Maassluis
Rozenburg
Capelle a/d IJssel
Krimpen a/d IJssel
Nederlek
Bergambacht
Schoonhoven
Vianen
Zederik
Lisse
Leerdam
Nieuw Lekkerland
Graafstroom
Giessenlanden
Ridderkerk
Alblasserdam
Barendrecht
Albrandswaard
Hendrik-Ido-Ambacht
Papendrecht
Sliedrecht
Hardinxveld-Giessendam
Gorinchem
Heerjansdam
Zwijndrecht
Dordrecht
Korendijk
Oud-Beijerland
Binnenmaas
's-Gravendeel
Strijen
Cromstrijen
Middelharnis
Oostflakkee
© Provincie Zuid-Holland Kartografie DWM/DRG 95.1232

Figuur 17f.

Gemeente Westvoorne

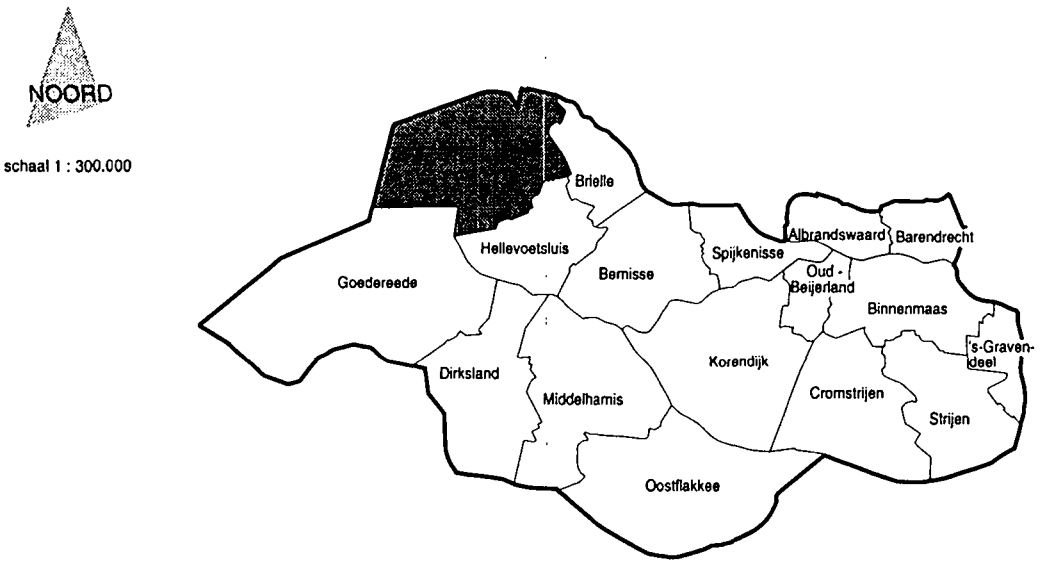

© Provincie Zuid-Holland Kartografie DWM/DRG 95.1232

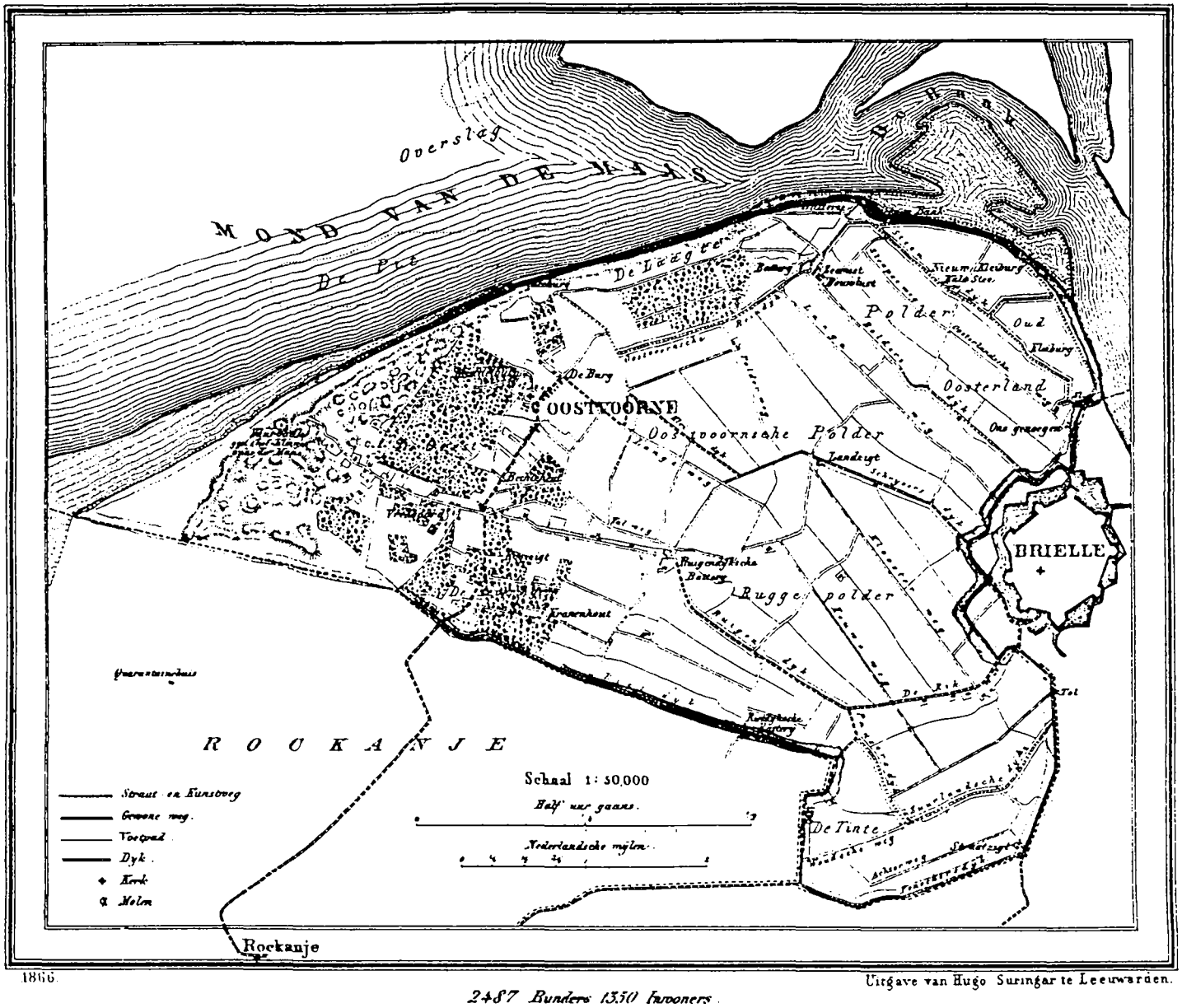

Figuur 2a. Oostvoorne anno 1866. Uit de gemeente-atlas van J. Kuyper (1869).

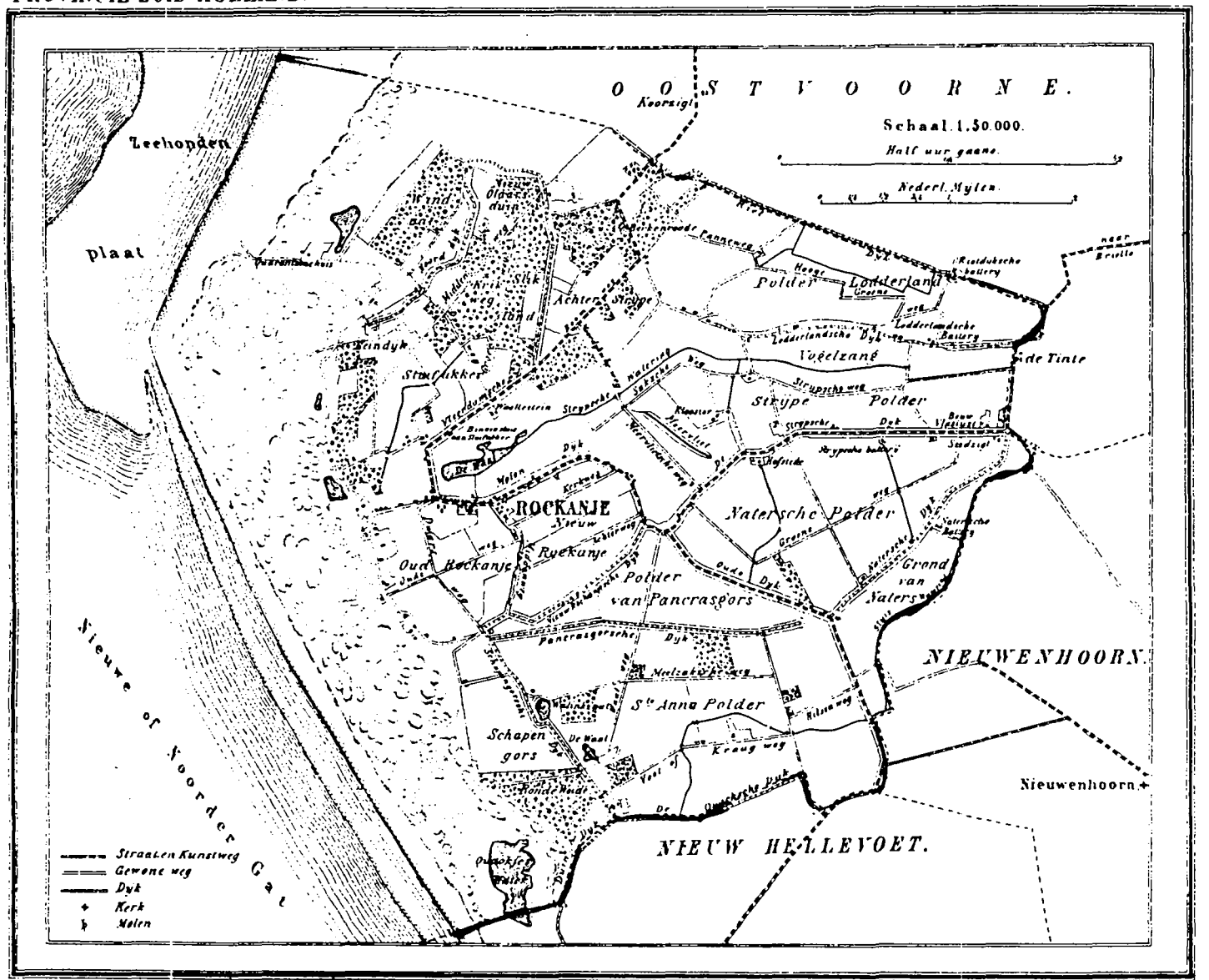

Figuur 2b. Rockanje anno 1866. Uit de gemeente-atlas van J. Kuyper (1869).

Figuur 3a. Uitsnede topografische kaart 1:50.000, bladnr. 37 (1858).

Figuur 3b. Uitsnede topografische kaart 1:50.000, bladnr. 37 West (1941).

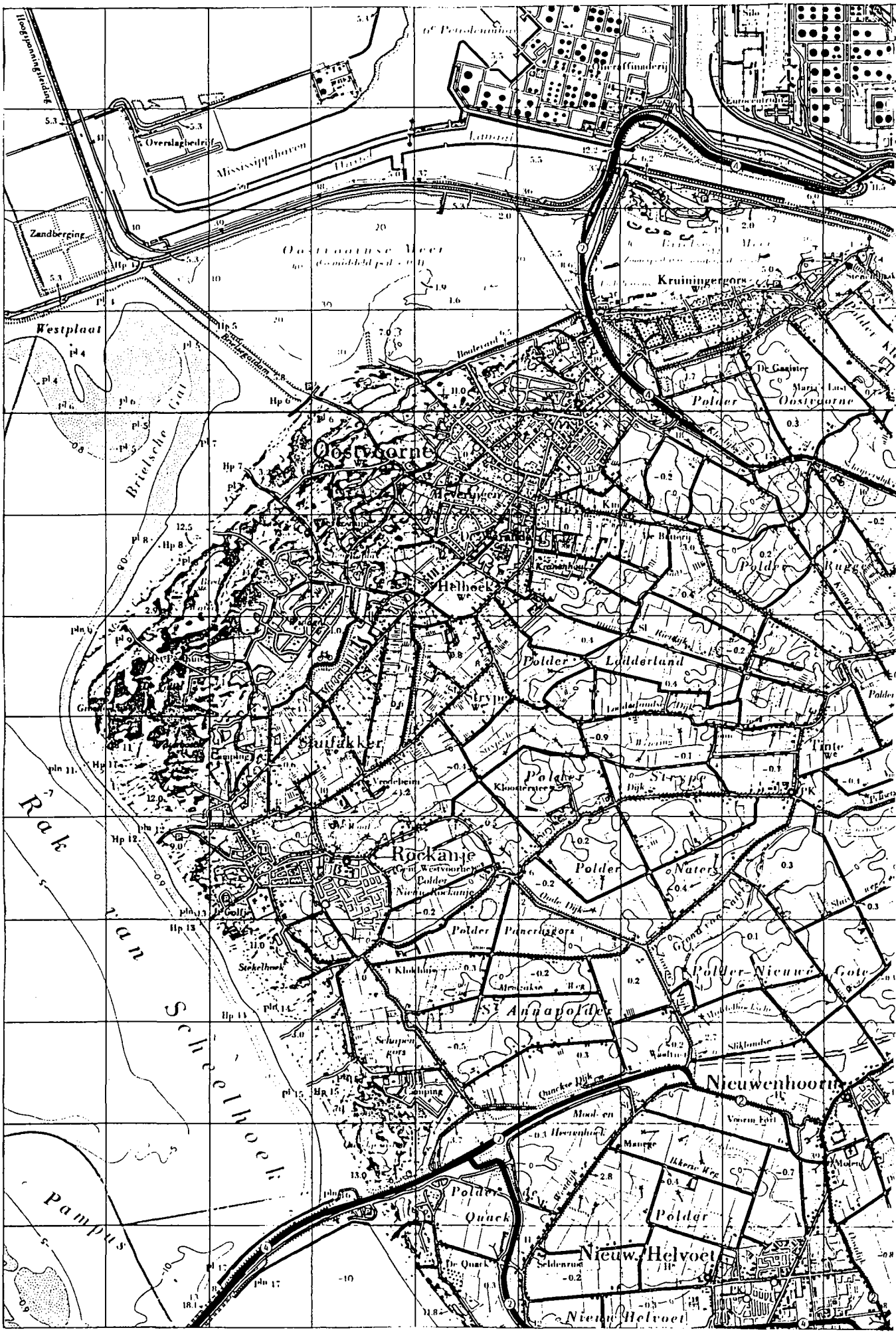

Figuur 3c. Uitsnede topografische kaart 1:50.000, bladnr. 37 West (1981).

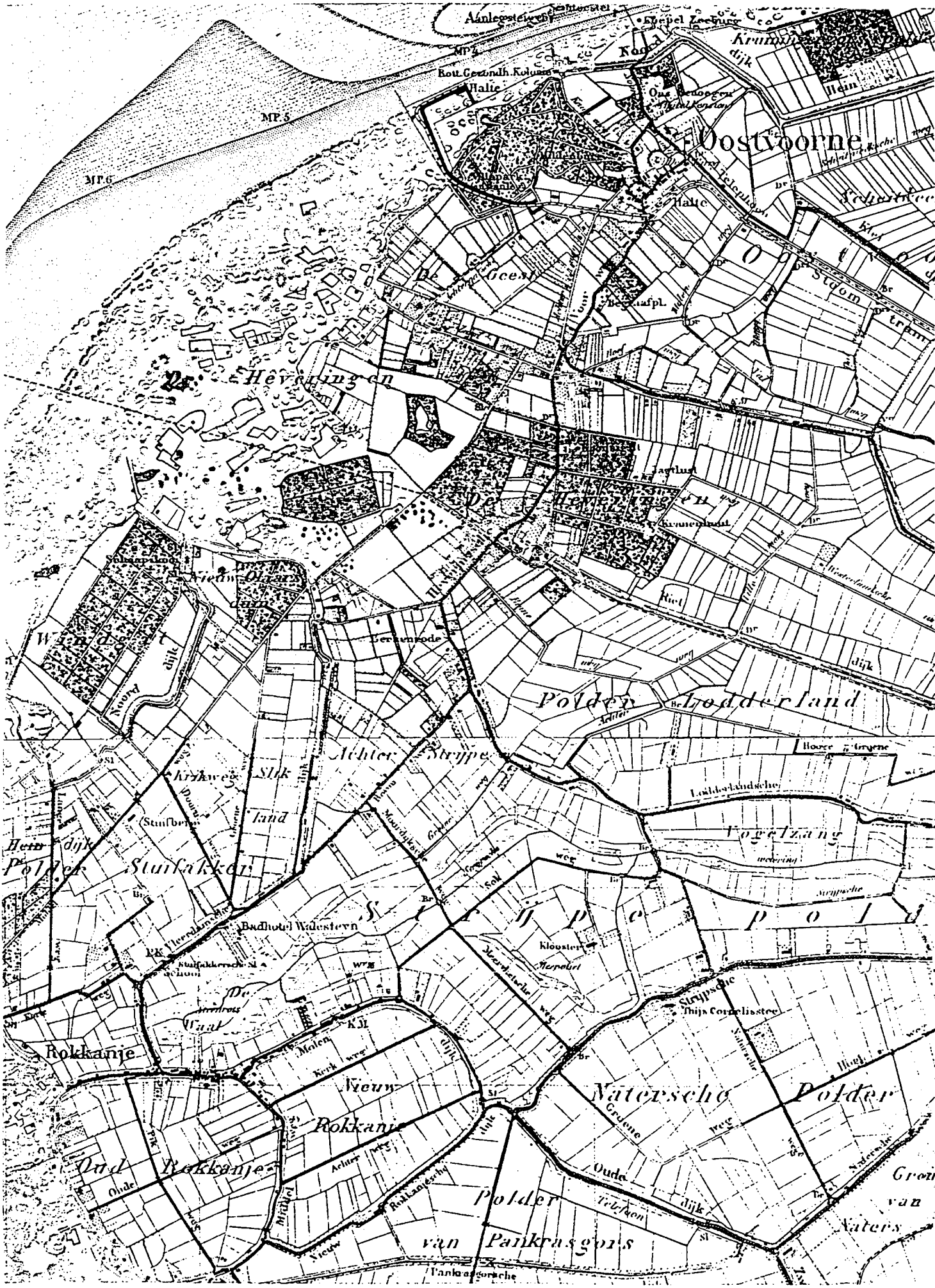

Figuur 4a. Uitsnede topografische kaart 1:25.000, bladnrs. 499 en 521 (1907/1918).

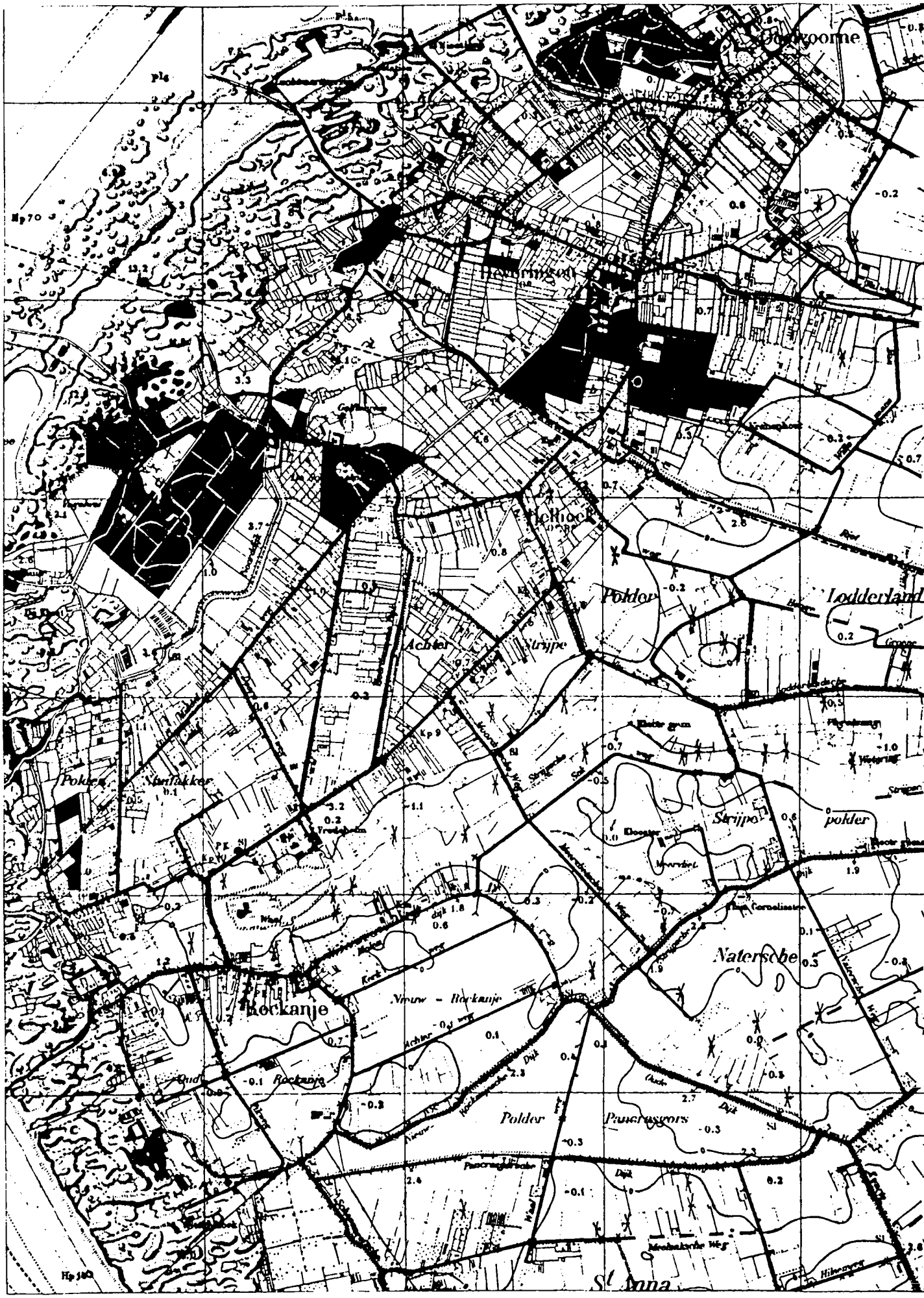

Figuur 4b. Uitsnede topografische kaart 1:25.000, bladnr. 37C (1943).

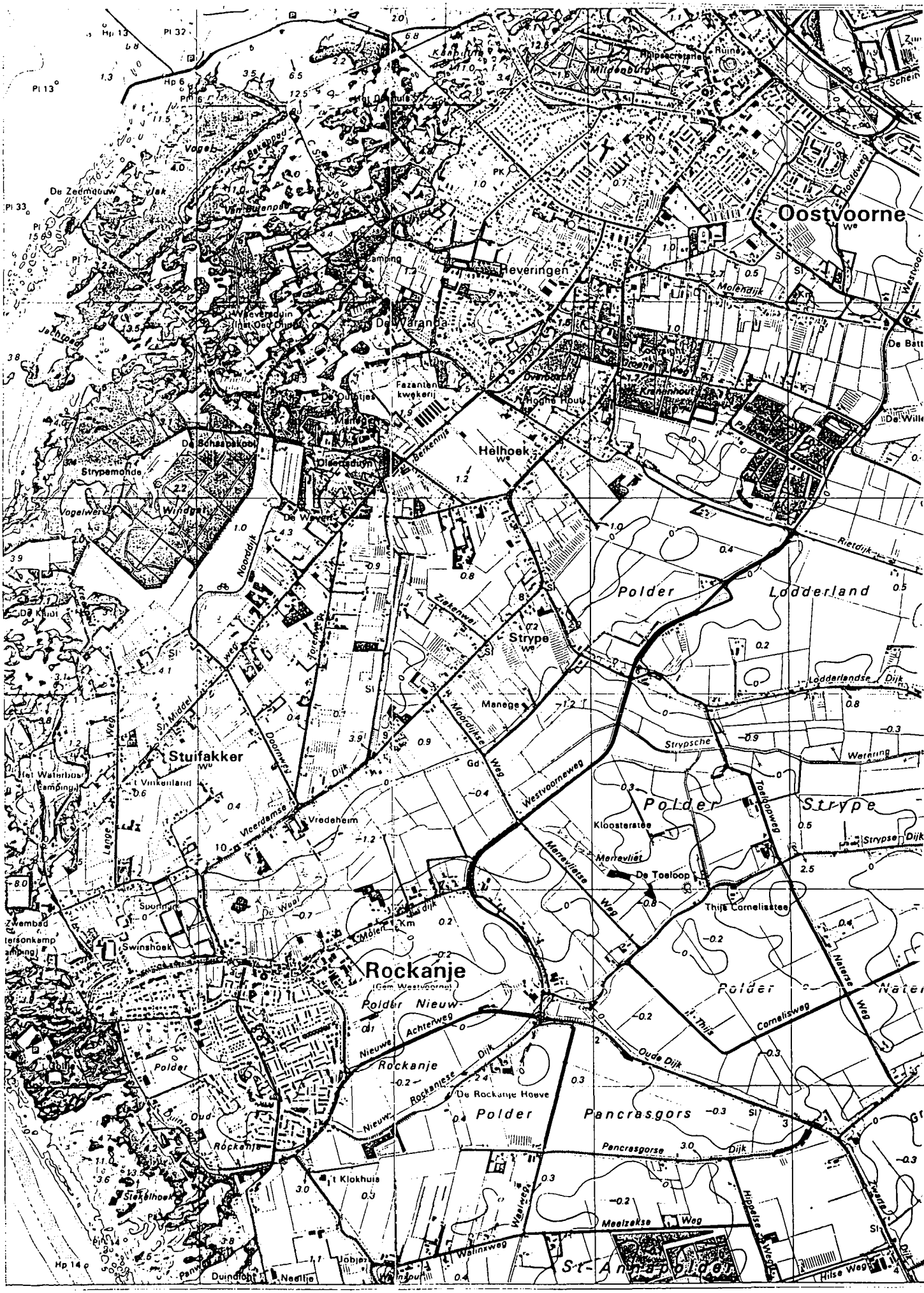

Figuur 4c. Uitsnede topografische kaart 1:25.000, bladnr. 37C (1990).

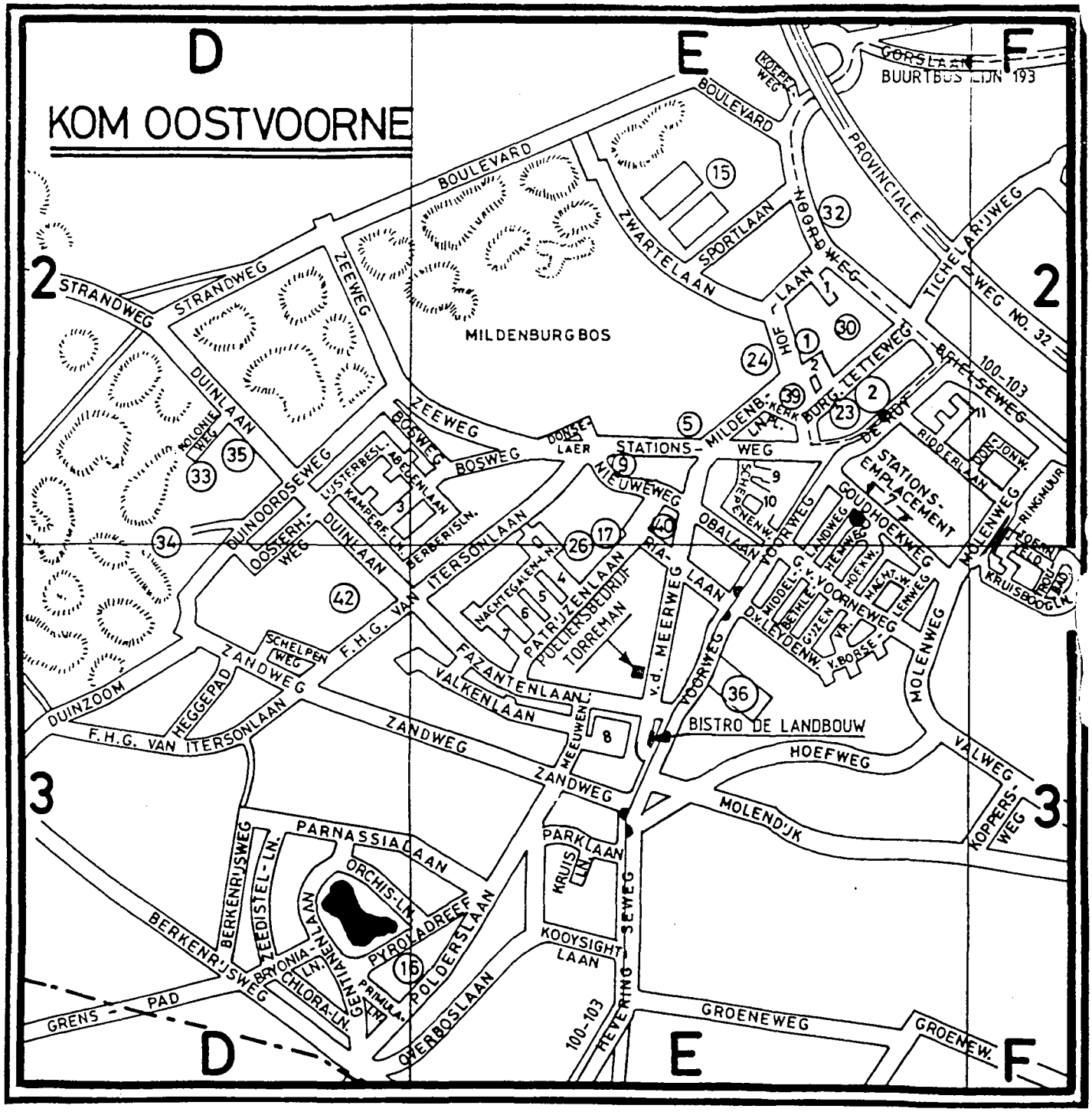

Figuur 5a. Straatnamenkaart Oostvoorne.

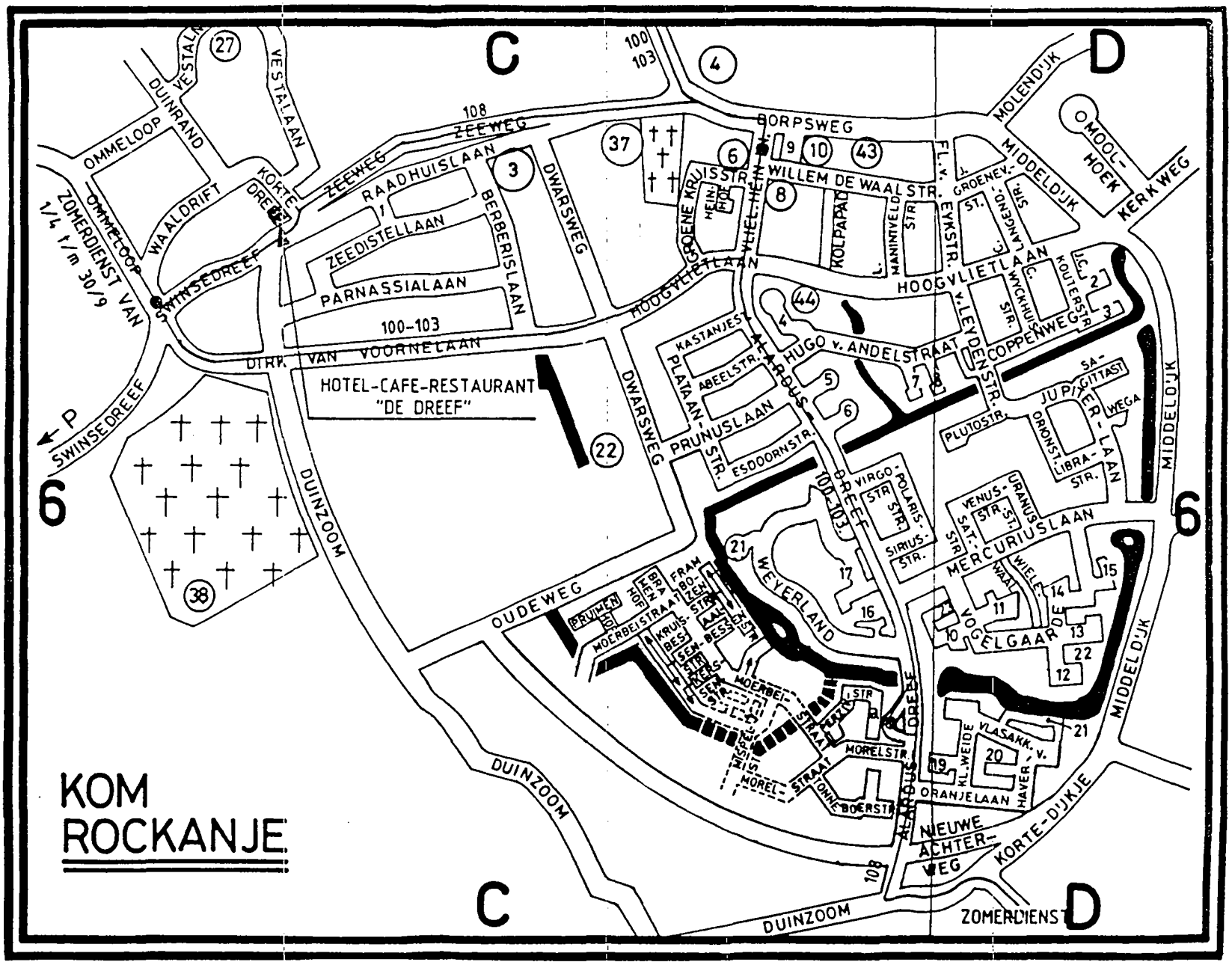

Figuur 5b. Straatnamenkaart Rockanje.

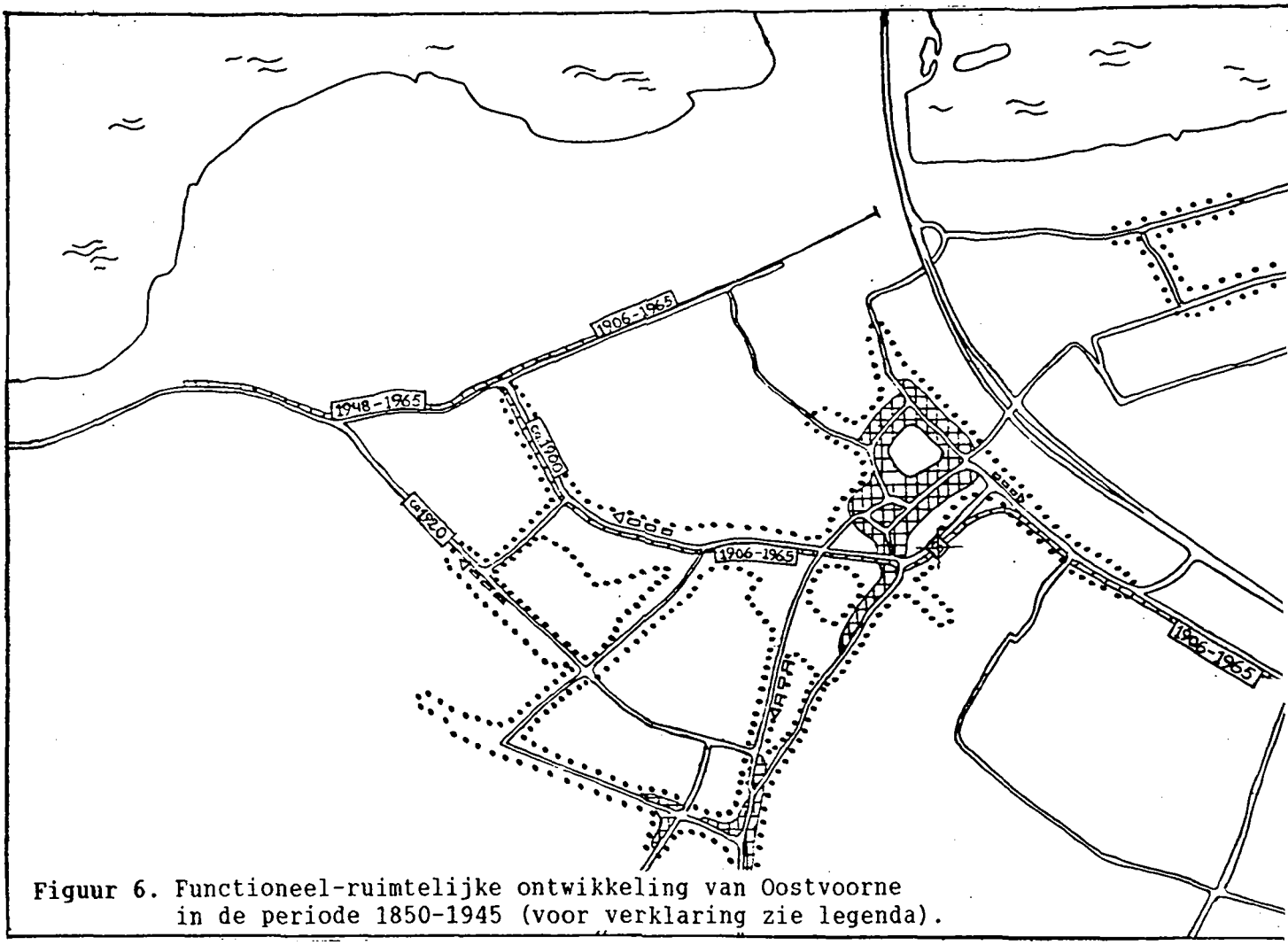

Figuur 6. Functioneel-ruimtelijke ontwikkeling van Oostvoorne in de periode 1850-1945 (voor verklaring zie legenda).

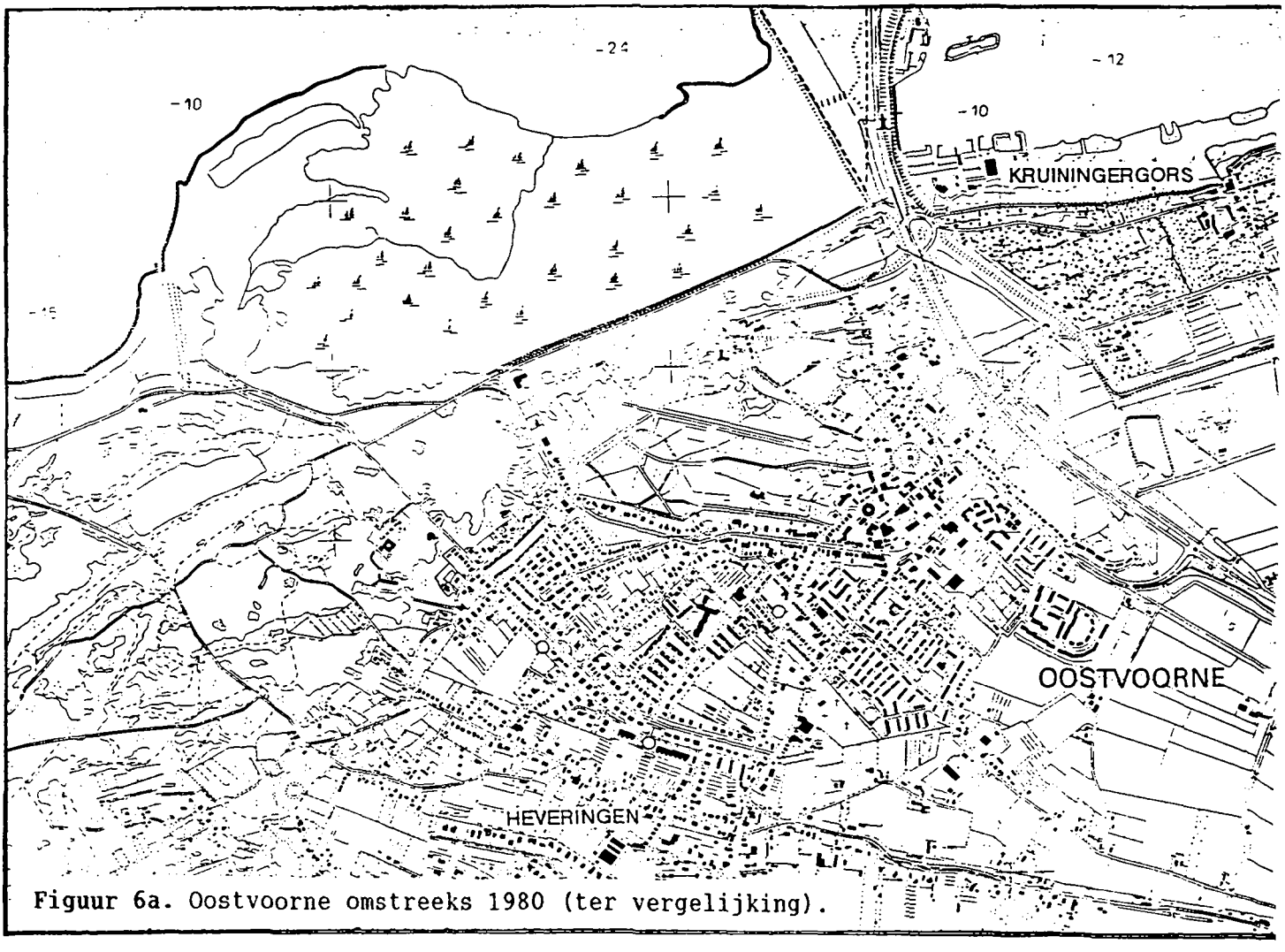

Figuur 6a. Oostvoorne omstreeks 1980 (ter vergelijking).

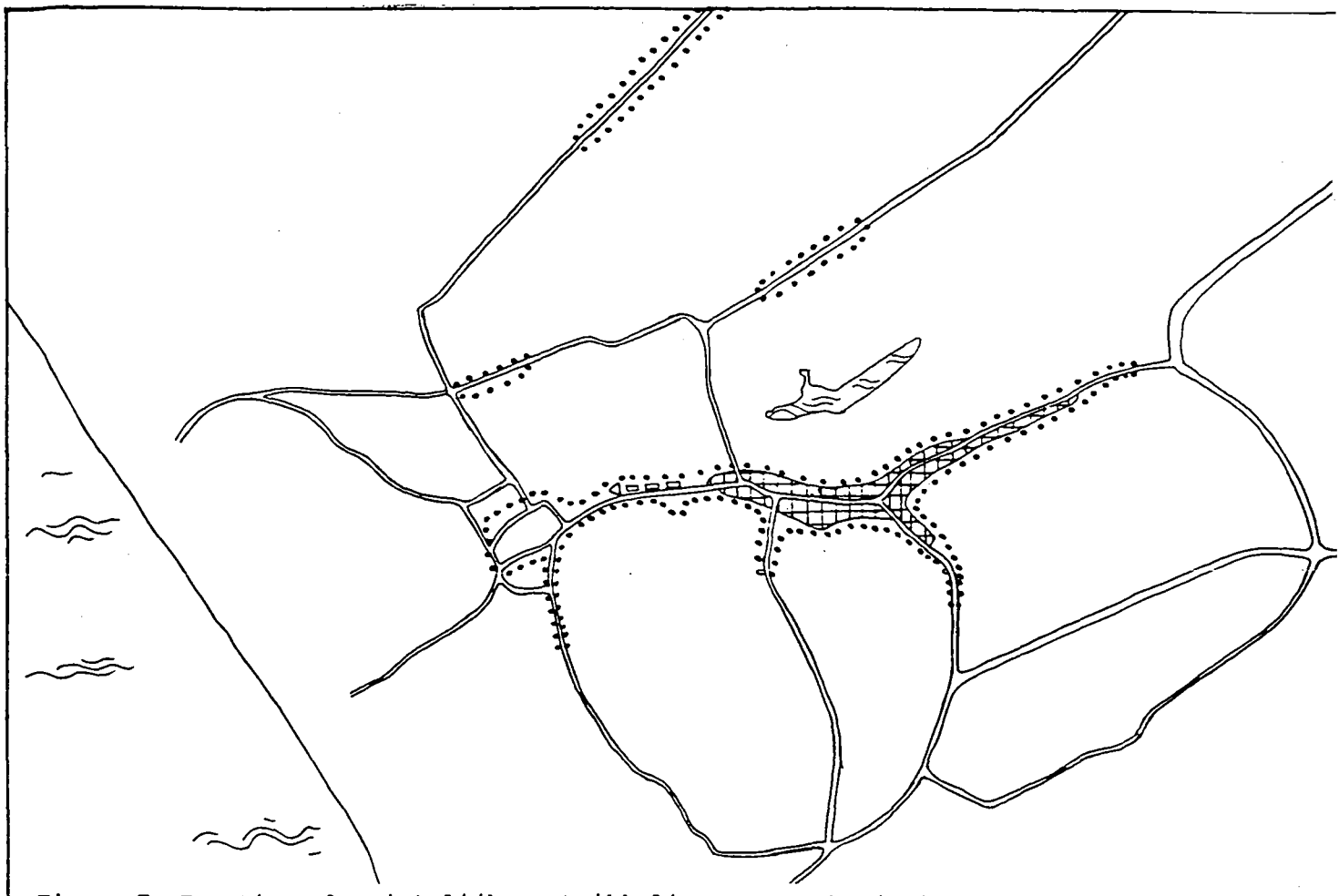

Figuur 7. Functioneel-ruimtelijke ontwikkeling van Rockanje in de periode 1850-1945 (voor verklaring zie legenda).

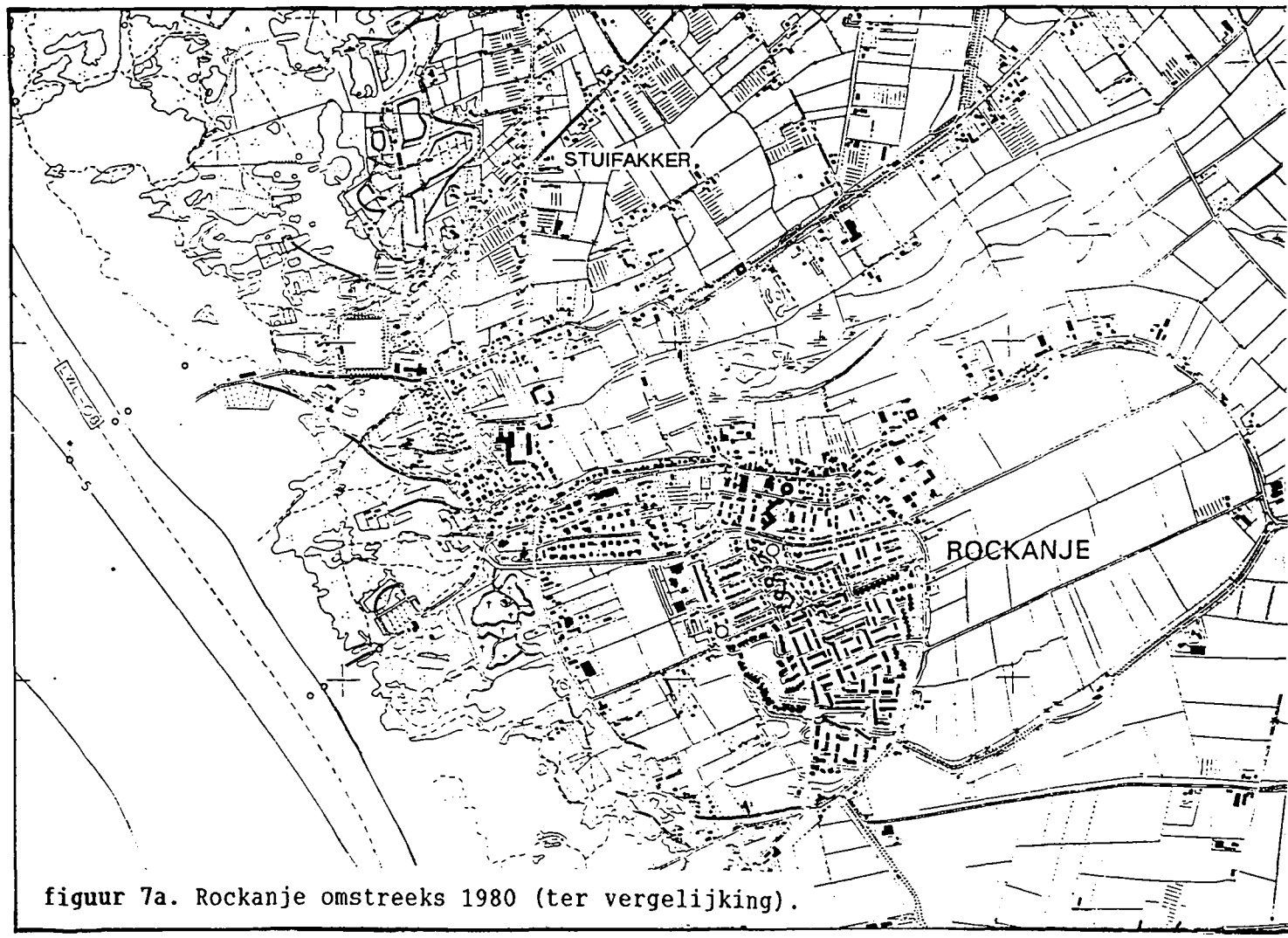

figuur 7a. Rockanje omstreeks 1980 (ter vergelijking).

LEGENDA BIJ DE KAART VAN DE FUNCTIONEEL-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING IN HOOFDLIJNEN ± 1850-1945

K E R N — Gehucht, dorp, stad

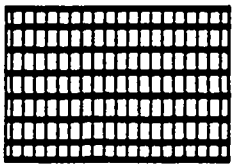 Bestaande kern ± 1850

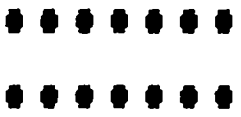 Omvang kern ± 1945

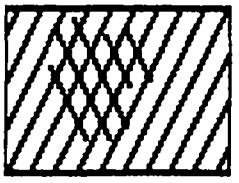 Terrein gedomineerd door Nijverheid, Handel en Industrie:

± 1850

± 1945

Richting van Algemeen-Ruimtelijke ontwikkeling

Lineaire ontwikkeling

Hoofdweg met jaar van opening

Spoorweg met openings- en sluitingsjaar

Lokaalspoorweg met openings- en sluitingsjaar
Tramweg met openings- en sluitingsjaar

Spoor-/tramwegstation

Spoor-/tramwegstation opgeheven

Waterloop met jaar van opening

B. GEBIEDEN MET BIJZONDERE WAARDEN.
criteria

1. Strypemonde

Criteria	Gebieden 1
I. Intrinsieke stedebouwkundige kwaliteit, zoals:	
1. kwaliteit van het ruimtelijke concept;	+
2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;	+
3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorisch kwaliteiten;	+
4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+
II Bijzondere historische betekenis, zoals:	
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijke uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;	
2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedebouwkundig denken;	
3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	
III Stedebouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:	
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel;	+
2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;	+
3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	+
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	

Toelichting

1. Strypemonde.
Strypemonde is een vroeg 19e eeuwse planmatig tot stand gekomen duinontginning, even ten westen gelegen van de Noorddijk tussen Oostvoorne en Rockanje. Het gebied is in de eerste helft van de 20e eeuw tot landgoed ontwikkeld.

Strypemonde, ook wel het Windgat genoemd, is genoemd naar de voormalige vloedkreek de Strype (vgl de Strypsche Wetering), die ongeveer op de plaats van het landgoed in zee uitmondde. De monding werd afgedamd in 1565-1570 en verzandde in de vroeg Moderne tijd.
Het gebied werd in 1825 als één van de eerste duinontginningen op Voorne als weiland in cultuur gebracht. Een rechthoekig gebied werd afgezand en in blokken verkaveld. De strakke vormen doen vermoeden dat het gebied, door één instantie ter ontginning is uitgegeven. Uit deze tijd is nog een boerderij aanwezig.
De ontginning bestond uit enkele percelen weideland; het grootste deel werd echter bestemd voor de hakhoutteelt. In het begin van de eeuw werd de ontginning uitgebreid in noordwestelijke richting. Er kwam een kleinschalige verkaveling tot stand. Uit deze periode dateren eveneens nog een aantal duinboerderijen.
Vermoedelijk in de jaren '30 is het geheel heringericht tot landgoed. In het met bomen beplante gedeelte werden enkele in ruime curven lopende slingerpaden aangelegd. Ten noordwesten hiervan werd een gazon aangelegd, waar het landhuis verrees en een ruime vijver in landschapsstijl werd gegraven. Een drassig gebied in het zuidwesten werd tot vogelwei bestemd. Het landhuis Strypemonde verrees in 1937-1938 als jacht- en buitenhuis in opdracht van J. van Hoey Smith, ontworpen door J.W. Janzen.

Strypemonde is een vroeg voorbeeld van een planmatig tot stand gekomen duinontginning. Zowel de verkaveling als enkele duinboerderijtjes zijn nog aanwezig. Het gebied is in de jaren 1930 heringericht tot landgoed in een stijl die invloeden van de Engelse landschapstijl verraad. Beide omstandigheden geven het gebied een duidelijke samenhang, die bij veel andere duinontginningen in de regio niet (meer) aanwezig is.